

Handelingsgerichte veiligheid inschatting van het kind (HAVIK)

Een eerste onderzoek naar de kwaliteit van de HAVIK
bij Jeugdbescherming Regio Amsterdam

Voorwoord

Dit rapport bevat de resultaten van onderzoek naar het veiligheidstaxatie-instrument HAVIK: Handelingsgerichte Actuele Veiligheid Inschatting van het Kind. De HAVIK heeft bij Jeugdbescherming Regio Amsterdam het gebruik van de ARIJ-VT vervangen (Actuarieel Risicotaxatie Instrument Jeugdbescherming – Veiligheidstaxatie). Wel blijven de gezinsmanagers de ARIJ-Risicotaxatie gebruiken ten behoeve van het inschatten van het risico op kindermishandeling in de toekomst.

Dit is het eerste onderzoek naar de HAVIK. De Universiteit van Amsterdam verrichtte onderzoek naar de ARIJ-VT, daar staat dit onderzoek los van.

Gedurende de periode januari 2018 tot november 2019 hebben de onderzoekers het gebruik van de HAVIK gevolgd en de ervaringen en opbrengsten in beeld gebracht.

De onderzoeksopzet en uitkomsten zijn tussentijds besproken in de wetenschappelijke klankbordgroep van Jeugdbescherming Regio Amsterdam.

Inge Busschers
Merten Duijn
Stefanie Meijs

Pro Juventute
Amsterdam

Dit onderzoek is financieel mede mogelijk gemaakt door Stichting Pro Juventute Amsterdam.

Colofon

Dit is een uitgave van
Jeugdbescherming Regio Amsterdam © 2020
Overschiestraat 57
1062 HN Amsterdam
www.jeugdbescherming.nl

Auteurs

Inge Busschers, Merten Duijn & Stefanie Meijs

Onderzoeksteam

Marc Dinkgreve (kennisambassadeur), Mirte Forrer (gedragsdeskundige), Kimo Stenzler (stagiair)

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	1
Colofon.....	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	4
Inleiding	5
Doel en vraagstelling	7
Leeswijzer.....	8
Methode.....	9
Methode deelvraag 1: Sensitiviteit	9
Methode deelvraag 2: Validiteit	10
Methode deelvraag 3: De betekenis van actuele veiligheid in de uitvoering	10
Methode deelvraag 4: Ondersteuning in de praktijk.....	11
Methode deelvraag 5: Operationalisatie actuele veiligheid en het handelen	11
Methode deelvraag 6: Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid.....	12
Resultaten.....	14
Deelvraag 1: Sensitiviteit "Niet acuut onveilig, wel zorgen over actuele veiligheid"	14
Deelvraag 2: Validiteit.....	17
Deelvraag 3: De betekenis van actuele veiligheid in de uitvoering	20
Deelvraag 4: Ondersteuning in de praktijk.....	21
Deelvraag 5: Operationalisatie acutele veiligheid en het handelen.....	26
Deelvraag 6: Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid.....	29
Conclusie	35
Discussie.....	36
Aanbevelingen	37
Literatuur.....	40

Samenvatting

Het beoordelen van de kindveiligheid is een belangrijke taak van professionals binnen Jeugdbescherming. Een veiligheidstaxatie-instrument kan hierbij helpen. Er is nog weinig onderzoek verricht naar de kwaliteit van dergelijke instrumenten. De meeste instrumenten stoppen bovendien na een uitkomst van de inschatting. De ondersteuning richting het handelen ontbreekt. Om te kunnen slagen in de missie 'ieder kind blijvend veilig', zag Jeugdbescherming Regio Amsterdam noodzaak voor een nieuw veiligheidstaxatie instrument: de Handelingsgerichte Actuele Veiligheid Inschatting van het Kind (HAVIK). Een instrument dat veiligheidstaxatie combineert met het vormen van een veiligheidsplan, gericht op het maken van afspraken en bepalen van acties ten aanzien van de actuele veiligheid van kinderen binnen kwetsbare gezinnen.

Dit onderzoek had als hoofdvraag in hoeverre de HAVIK bijdraagt aan het inschatten van de actuele veiligheid. Het doel was de bruikbaarheid, de validiteit en de betrouwbaarheid van de HAVIK, gericht op het inschatten van en direct handelen bij actuele onveiligheid, in kaart te brengen en hiermee een bijdrage te leveren aan de verder ontwikkeling van het instrument en het verbeteren van de dagelijkse praktijk.

De resultaten laten zien dat de HAVIK in hoge mate sensitief (96%) is voor het herkennen van actuele onveiligheid in de populatie van Jeugdbescherming. Er bestaat consensus over de betekenis van actuele veiligheid en op welke wijze dit gemeten dient te worden. De items in onderdeel A van de HAVIK worden als dekkend beschouwd. Op basis van deze resultaten blijkt dat onderdeel A van de HAVIK geschikt is als hulpmiddel om de veiligheidsproblematiek van in hun ontwikkeling bedreigde kinderen in kaart te brengen en dat de HAVIK inhoudelijk goed aansluit bij hoe gezinsmanagers en gedragsdeskundigen in de praktijk naar veiligheid kijken. De HAVIK blijkt als instrument voldoende handelingsgericht om op basis van de veiligheidsinschatting een veiligheidsplan op te stellen met het gezin. Gezinsmanagers geven aan dat zij voldoende richtlijnen krijgen om een veiligheidsplan op te stellen, zij vinden het een bruikbaar instrument. Het beschrijven van bodemeisen na de inschatting van actuele onveiligheid dwingt professionals na te denken over het handelen en biedt daarin tevens ondersteuning. Gezinsmanagers geven aan dat de koppeling tussen zorgen over de actuele veiligheid, het maken van bodemeisen en veiligheidsafspraken verbeterd is en dat dit hun handelen vergemakkelijkt en stimuleert.

Concluderend kan worden gesteld dat met dit onderzoek een stap is gezet in de beoordeling van een nieuw veiligheidstaxatie instrument, ook al is er nog ruimte voor verbetering van het gebruik van het instrument. Het advies is om door te gaan met het gebruik van de HAVIK bij Jeugdbescherming, omdat het instrument sensitief is voor het inzichtelijk maken van onveiligheid bij de doelgroep van Jeugdbescherming. Het past beter bij de doelgroep en werkwijze van Jeugdbescherming dan het veiligheidstaxatie-instrument dat voorheen gehanteerd werd. De HAVIK geeft tevens meer richting geeft aan gezinsmanagers in hun handelen bij onveiligheid. Om het gebruik van de HAVIK te verbeteren, is tot slot aantal aanbevelingen geformuleerd.

Inleiding

Het beoordelen van de veiligheid van kinderen binnen kwetsbare gezinnen is een essentiële stap binnen de jeugdbescherming. Op basis van deze beoordeling wordt namelijk bepaald welke vervolgstappen genomen worden. Het is van groot belang dat de veiligheid accuraat in kaart wordt gebracht en het handelen wordt gestimuleerd.

Het beoordelen van de kindveiligheid vindt over het algemeen plaats op twee niveaus. Enerzijds wordt er gekeken of een kind *nu* gevaar loopt (veiligheidstaxatie), waarbij direct handelen noodzakelijk kan zijn om het kind veilig te stellen. Anderzijds wordt er gekeken naar welk risico er bestaat op onveiligheid *in de toekomst* (risicotaxatie). Voor het maken van beide inschattingen worden taxatie-instrumenten gebruikt. Deze instrumenten vormen de basis voor het verdere handelen van professionals.

ARIJ-Veiligheidstaxatie

Eén van de taxatie-instrumenten die worden gebruikt is de ARIJ-Veiligheidstaxatie (ARIJ-VT). In 2015 zijn gezinsmanagers van Jeugdbescherming Regio Amsterdam (hierna: Jeugdbescherming) gestart met het gebruiken van dit instrument om de veiligheid *op dit moment* van de kinderen in te schatten. De ARIJ-VT richt zich specifiek op het in kaart brengen van 'acute onveiligheid' en beantwoordt (alleen) de vraag of het kind direct risico's loopt op ernstige (fysieke of emotionele) schade.

Op basis van drie jaar gebruikerservaring met de ARIJ-VT en een analyse van de uitkomsten van de ARIJ-VT is in 2018 door gedragsdeskundigen en onderzoekers van Jeugdbescherming de conclusie getrokken dat de ARIJ-VT onvoldoende richting gaf aan het handelen van de gezinsmanagers ten aanzien van de actuele (dagelijkse) veiligheid van de kinderen in de zeer kwetsbare gezinnen. Analyse van data liet namelijk zien dat 80% van de gezinnen op geen enkel item van de ARIJ-VT een score had die aangaf dat er een risico aanwezig was, terwijl er in de gezinnen die bij Jeugdbescherming worden aangemeld in principe per definitie sprake is van enige vorm van onveiligheid, dat is immers de reden dat ze zijn aangemeld. De ARIJ-VT was met andere woorden niet sensitief genoeg om de vormen van onveiligheid die aanwezig zijn in de gezinnen, dus ook in het hier en nu, voldoende te detecteren.

Aanleiding onderzoek

In de tijd dat de ARIJ-VT werd gebruikt, is het veiligheidsconcept dat wordt gehanteerd door Jeugdbescherming doorontwikkeld (waarover in de volgende paragraaf meer). Naar aanleiding van deze ontwikkeling en het feit dat de ARIJ-VT niet volledig voldeed heeft Jeugdbescherming de ARIJ-VT verder ontwikkeld tot een nieuw instrument, de HAVIK (zie kader op pagina 7). In de HAVIK zijn ten aanzien van de ARIJ-VT veranderingen en toevoegingen doorgevoerd met als oogmerk het instrument beter te laten aansluiten op de praktijk, door kindonveiligheid in het heden op tafel te krijgen en direct een handelingsperspectief te bieden om deze onveiligheid te verkleinen of op te heffen zolang de kern ervan niet is aangepakt.

Begin 2018 is een kleine pilot uitgevoerd met de conceptversie van de HAVIK. Op basis van de positieve evaluatie van deze pilot (april-juni 2018) is een eerste versie van de HAVIK vastgesteld. De HAVIK is in januari 2019 breed geïmplementeerd bij Jeugdbescherming. Hier zijn bijna 300 gezinsmanagers werkzaam die dit instrument gebruiken in hun dagelijkse werk. Deze gezinsmanagers zijn getraind in het werken met de HAVIK door deel te nemen aan een e-learning.

In dit onderzoek is gekeken naar wat het gebruik van de HAVIK sinds 2019 heeft opgeleverd (heeft het geleid tot een betere inschatting van de veiligheidssituatie?), hoe professionals bij jeugdbescherming het werken met de HAVIK hebben ervaren en op welke manier het gebruik van de HAVIK eventueel kan worden verbeterd.

Ontwikkeling van de HAVIK: van 'acute onveiligheid' naar 'actuele veiligheid'

Zoals gezegd is het veiligheidsconcept binnen Jeugdbescherming na de invoering van de ARIJ-VT in 2015 aangepast. De aanleiding voor deze aanpassing waren de inzichten van Sander van Arum (Vögtlander en Van Arum, 2016) aangaande het concept veiligheid in de periode 2016. Binnen deze opvatting wordt onderscheid gemaakt tussen 'directe veiligheid' en 'blijvende of structurele veiligheid'. Op basis hiervan werkt Jeugdbescherming met de begrippen actuele veiligheid en blijvende veiligheid. Met *actuele* veiligheid wordt bij Jeugdbescherming de veiligheidssituatie van het kind bedoeld in het hier en nu, op dit moment (Timmermans, Dinkgreve, & Forrer, 2019). Het verschil met het in de ARIJ-VT gehanteerde begrip 'acute veiligheid' is dat er niet altijd sprake hoeft te zijn van een (zeer) acute situatie waarbij direct ernstig gevaar of letsel dreigt, om een situatie toch als onveilig in te schatten. De actuele onveiligheid omvat alles dat het kind vandaag de dag beschadigt en/of te kort komt. Ook in situaties waar er geen sprake is van direct gevaar (zoals fysiek geweld) kan er wel degelijk noodzaak zijn direct te handelen, ten aanzien van de langdurige onveiligheid waardoor een kind iedere dag in onveiligheid verkeert maar niet in acuut gevaar is.

Binnen de opvatting over actuele onveiligheid wordt ook ingegaan op het handelen dat volgt op de veiligheidsinschatting. Het idee is dat er niet aan de veiligheid op de lange termijn kan worden gewerkt als de veiligheid op korte termijn onvoldoende wordt gewaarborgd. Het aanpakken van de onveiligheid op korte termijn schept namelijk onmisbare voorwaarden om aan een stabiele en veilige situatie op lange termijn te kunnen werken (Vogtlander & Van Arum, 2016). De HAVIK is gebaseerd op bovenstaande inzichten en is hiermee een instrument dat in de praktijk helpt om de actuele veiligheid uitgebreid te operationaliseren en hier vervolgens passend bij te handelen.

Gedragsdeskundigen van Jeugdbescherming hebben de HAVIK ontworpen (Dinkgreve, Forrer, Martijn & Timmermans, 2018). Zij hebben een lijst van vragen opgesteld die aansluit op het vernieuwde veiligheidsconcept en hun ervaringen in de praktijk. De inhoud van de items van de HAVIK is deels gebaseerd op deze vragen en deels op de ARIJ-VT. Uitgangspunt hierbij is geweest dat de HAVIK gaat over de actuele veiligheid; de veiligheid van het kind *op dit moment*. De HAVIK is bedoeld om een beeld te krijgen welke risico's de actuele veiligheid bedreigen en op basis daarvan bepalen de gezinsmanagers aan welke minimale voorwaarden (zogenoemde bodemeisen) voldaan moet worden en waar de veiligheidsafspraken met het gezin zich op dienen te richten.

De HAVIK (zie bijlage I of kader op pagina 7) is ontwikkeld om gezinsmanagers betere handvatten te bieden om de actuele veiligheid in een gezin in kaart te brengen en hiernaar te handelen. Door vanaf de start van een traject bij Jeugdbescherming meteen een accurate inschatting en afspraken te maken, wordt ervoor gezorgd dat kinderen niet meer - dagelijks - beschadigd raken en/of tekortkomen doordat hun situatie niet op waarde is geschat. Jeugdbescherming beoogt dat vanaf de eerste dag van de betrokkenheid het kind en zijn/haar gezin zich veiliger kunnen voelen. Het idee is dat het gebruik van de HAVIK leidt tot de formulering van duidelijke bodemeisen en veiligheidsafspraken en dat hierdoor ook helder wordt wat er moet worden gedaan als het gezin en eventuele andere betrokkenen er niet in slagen aan de bodemeisen te voldoen.

Het veiligheidstaxatie instrument HAVIK

De HAVIK bestaat uit vier onderdelen. Onderdeel A bestaat uit 11 items, die worden aangevinkt of omcirkelt als er in de huidige situatie sprake is van (vermoedens van):

1. psychi(atri)sche problematiek en/of een licht verstandelijke beperking bij een of meerdere opvoeders. Denk hierbij onder meer aan (symptomen van) angst, depressie, psychose, suïcidaliteit, trauma, verslaving, radicalisering en persoonlijkheidsproblematiek.
2. stress bij een of meer opvoeders en/of problemen in het gezin, waaronder schulden en huisvestingsproblemen.
3. verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in het gezin.
4. fysieke mishandeling van het kind.
5. psychische mishandeling van het kind. Denk aan afwijzen, negeren, vernederen, pesten, schelden, bedreigen en kleineren.
6. fysieke, pedagogische, educatieve en/of emotionele verwaarlozing van het kind. Denk ook aan onvoldoende structuur en grenzen, ontbreken van ondersteuning voor schoolgang, weinig aandacht, ongezonde voeding en het weigeren van noodzakelijke medische of psychische zorg van het kind.
7. één of meer opvoeders die emotioneel en/of fysiek onvoldoende beschikbaar zijn.
8. seksueel misbruik van het kind incl. loverboyproblematiek en mensenhandel. Denk aan zowel meisjes- als jongensslachtoffers.
9. psychi(atri)sche problematiek, licht verstandelijke beperking en/of gedragsproblematiek bij het kind, waaronder schoolverzuim, problematisch middelengebruik, radicalisering en/of criminaliteit.
10. criminaliteit binnen het gezin.
11. ontvoering en/of eengerelateerd geweld in het gezin of de familie.

Onderdeel B is een open tekstvak met: "Beschrijf hier max. 3 bodemeisen die je met het gezin bespreekt op basis van de omcirkelde items."

Onderdeel C is een open tekstvak met: "Beschrijf hier de veiligheidsafspraken die je met het gezin maakt om bovenstaande bodemeisen te bereiken, waardoor, als ze worden uitgevoerd, de actuele veiligheid minimaal een 6 wordt:"

Onderdeel D is een open tekstvak met "Beschrijf hier wat je met het gezin hebt afgesproken als het niet lukt de veiligheidsafspraken na te komen:"

Doel en vraagstelling

Dit onderzoek startte begin 2019 met als hoofdvraag inzichtelijk te maken in hoeverre de HAVIK bijdraagt aan het inschatten van de actuele veiligheid. Het doel is de bruikbaarheid, de validiteit en de betrouwbaarheid van de HAVIK, gericht op het inschatten van en direct handelen bij actuele onveiligheid, in kaart te brengen en hiermee een bijdrage te leveren aan de verder ontwikkeling van het instrument en het verbeteren van de dagelijkse praktijk.

De hoofdvraag is opgedeeld in de volgende deelvragen, die in het volgende hoofdstuk verder worden toegelicht.

1. Is de HAVIK voldoende sensitief voor het soort problematiek (actuele onveiligheid) van de doelgroep van Jeugdbescherming?

2. Welke deelaspecten van actuele veiligheid zijn van belang voor het meten van het volledige concept actuele veiligheid en in hoeverre zijn de items uit deel A van de HAVIK gezamenlijk sluitend?
3. Welke betekenis geven gezinsmanagers en gedragsdeskundigen in de uitvoering aan actuele veiligheid en in hoeverre sluit dit aan bij de kennis over het concept uit deelvraag 2?
4. Worden gezinsmanagers voldoende door de HAVIK ondersteund bij het inschatten van actuele onveiligheid en de vertaling hiervan naar bodemeisen en veiligheidsafspraken/consequenties voor de gezinnen?
5. In hoeverre wordt actuele veiligheid en het handelen naar de bevindingen bij onveiligheid geoperationaliseerd door de HAVIK?
6. Wat is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de HAVIK?

Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Na de methode van het onderzoek volgt de beschrijving van de resultaten. In het laatste hoofdstuk volgen de conclusie, discussie en aanbevelingen.

Methode

Tabel 1. Overzicht methoden per deelvraag

Deelvraag	methode	Steekproef/respondenten	Analyse
1. Sensitiviteit	Kwantitatieve data analyse	N=651 ingevulde HAVIK's bij aanvang Interviews met 8 gezinsmanagers	Frequentie analyses Beschrijvende analyse
2. Construct validiteit en inhoudsvaliditeit	Literatuurstudie en kwalitatief onderzoek	Interviews met 4 gedragsdeskundigen met portefeuille 'kindveiligheid'	Beschrijvende analyse
3. Betekenis in de praktijk	Descriptief onderzoek	Interviews met 4 senior gezinsmanagers en 4 gedragsdeskundigen	Beschrijvende analyse
4. Ondersteuning in de praktijk	Descriptief onderzoek	Interviews met 8 gezinsmanagers 4 senior gezinsmanagers 4 gedragsdeskundigen	Beschrijvende analyse
5. Operationalisatie en handelen in de praktijk	Dossieronderzoek	11 dossiers	Frequentie analyses Beschrijvende analyse
6. Interbeoordelaars betrouwbaarheid	Vignetstudie	30 casussen ingevuld door 142 gezinsmanagers, gedragsdeskundigen en teammanagers.	Percentage overeenstemming

Methode deelvraag 1: Is de HAVIK voldoende sensitief voor het soort problematiek (actuele onveiligheid) van de doelgroep van Jeugdbescherming?

Sensitiviteit staat voor de mate waarin het instrument meet wat het beoogt te meten. In het geval van de HAVIK de gevoeligheid om de actuele onveiligheid te meten. Bij gezinnen die net zijn aangemeld bij Jeugdbescherming is er sprake van onveiligheid. Een veiligheidsinschatting zou dit in kaart moeten brengen. De sensitiviteit is onderzocht door gebruik te maken van data uit het registratiesysteem van Jeugdbescherming. Het gaat daarbij om een bestand met invulde HAVIK's (N=651), die als eerste veiligheidstaxatie zijn ingevuld bij gezinnen die zijn aangemeld in de periode 1 januari 2019 t/m 17 september 2019. Ter vergelijking is een dataset verkregen met ingevulde ARIJ VTs (N=6715), die zijn ingevuld in de periode 15 mei 2015 t/m 31 december 2018. Daarnaast is in de interviews met 8 gezinsmanagers (zie deelvraag 2) gevraagd naar de sensitiviteit van de HAVIK.

Analyse. Beschrijvende statistiek is toegepast om inzichtelijk te maken bij welk deel van de gezinnen er sprake is van actuele onveiligheid en op basis van welke factoren dit is.

Methode deelvraag 2: Validiteit: Welke deelaspecten van actuele veiligheid zijn van belang voor het meten van het volledige concept actuele veiligheid en in hoeverre zijn de items uit deel A van de HAVIK gezamenlijk sluitend?

Bij onderzoek naar de validiteit van een meetinstrument is het van belang zowel de constructvaliditeit als de inhoudsvaliditeit te meten. Bij het onderzoeken van de constructvaliditeit wordt onderzocht welke betekenis gegeven wordt aan het construct actuele veiligheid en of met het instrument alle deelaspecten van het construct actuele veiligheid gemeten worden. De inhoudsvaliditeit is de mate waarin het instrument het volledige concept daadwerkelijk meet.

De inhouds- en constructvaliditeit zijn onderzocht middels literatuurstudie en interviews. Binnen de literatuurstudie is onderzoek gedaan naar verschillende in de praktijk gebruikte concepten van (kind) veiligheid. Hiervoor is gebruik gemaakt van een recente studie van Vial, Van der Put, Assink en Stams (2018), waarbij op een structurele wijze overzicht is verkregen uit wetenschappelijke literatuur over de meest gebruikte items in veiligheidstaxatie instrumenten.

Op basis van deze wetenschappelijke literatuur is een interview leidraad opgesteld. De vier gedragsdeskundigen die portefeuillehouder kindveiligheid zijn en de HAVIK hebben ontwikkeld zijn geïnterviewd. In de semigestructureerde interviews is gevraagd om actuele veiligheid te definiëren, waarna vragen gesteld zijn over de breedte van het concept en de 11 items in de HAVIK. Ook is gevraagd naar gewenste aanpassing of aanvulling.

Analyse. De interviews zijn verbatim uitgewerkt en inhoudelijk geanalyseerd door de onderzoeker.

Methode deelvraag 3: Welke betekenis geven gezinsmanagers en gedragsdeskundigen in de uitvoering aan actuele veiligheid en in hoeverre sluit dit aan bij de kennis over het concept uit deelvraag 2?

Onderzocht is welke betekenis gezinsmanagers en gedragsdeskundigen in de praktijk geven aan actuele veiligheid en in hoeverre dit aansluit bij de kennis uit deelvraag drie.

Interviews zijn afgenomen bij vier senior gezinsmanagers en vier gedragsdeskundigen. Om de spreiding over de verschillende teams te behouden zijn respondenten geselecteerd uit acht verschillende basisteams (van de 35 teams in totaal). Gekozen is voor andere gedragsdeskundigen dan de portefeuillehouders kindveiligheid (zie deelvraag 2). Senior gezinsmanagers zijn - naast gezinsmanagers - coach van collega gezinsmanagers bij het methodisch werken. Om deze reden kan verwacht worden dat ook de senior gezinsmanagers goede kennis hebben van de methodiek van Jeugdbescherming en het werken met de HAVIK en zij net als de gedragsdeskundigen zicht hebben op de beeldvorming over actuele veiligheid van collega gezinsmanagers in de eigen teams.

Analyse. De interviews zijn verbatim uitgewerkt en inhoudelijk geanalyseerd door de onderzoeker. Geanalyseerd is welke betekenis de respondenten geven aan het construct actuele veiligheid en in hoeverre dit overeenkomt bij de betekenis zoals gegeven bij constructvaliditeit.

Methodedeelvraag 4: Worden gezinsmanagers voldoende door de HAVIK ondersteund bij het inschatten van actuele onveiligheid en de vertaling hiervan naar bodemeisen en veiligheidsafspraken/consequenties voor de gezinnen?

Om de ondersteuning in de praktijk te onderzoeken zijn interviews afgenomen met 8 gezinsmanagers, 4 senior gezinsmanagers en 4 gedragsdeskundigen.

Selectie respondenten. De respondenten zijn gekozen uit verschillende teams om zo veel mogelijk verschillende ervaringen mee te nemen in het onderzoek en een zo goed mogelijke spreiding te hebben over de organisatie. Gezinsmanagers die helemaal niet hebben gewerkt met dit instrument zijn niet benaderd, omdat de ervaring met de HAVIK van de professionals essentieel is.

Via de teammanagers zijn de gezinsmanagers benaderd en vervolgens per e-mail uitgenodigd. Voorafgaand is een informatiebrief verstuurd om uitleg te geven over het interview, het onderzoek en de procedure. Tijdens de start van het interview is een toestemmingsformulier getekend om er voor te zorgen dat iedereen zich bewust is van zijn rechten als respondent.

Kenmerken respondenten: zes vrouwen, twee mannen. Van de acht geïnterviewde gezinsmanagers hebben er zeven de volledige E-learning gevolgd met hun team en hun gedragsdeskundige. Één gezinsmanagers heeft deze training niet gevolgd maar alleen mondelinge uitleg gehad door de gedragsdeskundige van het team.

Analyse. De interviews zijn verbatim uitgewerkt. De onderzoeker heeft vervolgens de transcripten gecodeerd volgens de codes: 1) sensitiviteit, 2) inschatten actuele veiligheid, 3) veiligheidscijfer, 4) vertaling naar bodemeisen en afspraken, 5) wat missen ze/wat kan beter/anders, 6) overig, wel van belang.

Methodedeelvraag 5: In hoeverre wordt actuele veiligheid en het handelen naar de bevindingen bij onveiligheid geoperationaliseerd door de HAVIK?

Om te onderzoeken in hoeverre de HAVIK het handelen op actuele veiligheid operationaliseert, is dossieronderzoek verricht. Uit de interviews met de portefeuillehouders kindveiligheid, de gedragsdeskundigen en senior gezinsmanagers (deelvraag 2 en 3) zijn criteria opgesteld voor kwalitatief sterke veiligheidsplannen. Een goed veiligheidsplan:

- 1) Omschrijft alle aanwezige vormen van actuele onveiligheid;
- 2) Bevat duidelijke bodemeisen waarin gespecificeerd staat welke onveiligheid niet meer mag voorkomen;
- 3) De veiligheidsafspraken zijn gebaseerd op de bodemeisen;
- 4) De veiligheidsafspraken bieden korte, en duidelijke (smart) instructies in de taal van het gezin en omschrijven hoe er aan de onveiligheid gewerkt gaat worden;
- 5) De veiligheidsafspraken zijn gericht op de dagelijkse routine van het gezin en omschrijft de momenten waarop de risico's het grootst zijn;

- 6) *De veiligheidsafspraken zijn realistisch;*
- 7) *De veiligheidsafspraken zijn controleerbaar;*
- 8) *Er wordt gebruik gemaakt van het informele en/ of professionele netwerk om het gezin;*
- 9) *Het netwerk staat vermeld in het veiligheidsplan, er staat duidelijk omschreven hoe zij deelnemen aan het veiligheidsplan;*
- 10) *De volgende stap staat concreet omschreven en biedt uitleg over wat het in de praktijk zal betekenen als de veiligheidsafspraken niet nagekomen worden.*

Er zijn 11 veiligheidsplannen geselecteerd uit alle 11 regio's waar Jeugdbescherming werkzaam is. Het betrof plannen van gezinnen waarbij de fase van kennismaking en analyse volledig doorlopen is, er goed zicht op de actuele veiligheid hoort te zijn en het veiligheidsplan zou moeten voldoen aan de genoemde criteria.

Analyse. Bovenstaande criteria zijn gescoord op de mate van toepassing in het veiligheidsplan, volgens de categorieën 'van toepassing', 'deels van toepassing', 'niet van toepassing' om in kaart te brengen in hoeverre de veiligheidsplannen het handelen operationaliseren en daarmee voldoen aan de criteria van een goed plan. Ook is het verloop van het veiligheidscijfer (over de actuele veiligheid) in het veiligheidsplan geanalyseerd en vergeleken met de bevindingen uit de scoringslijst.

Methodedeelvraag 6: Wat is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de HAVIK?

De beantwoording van de deelvraag 6 over de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is gebaseerd op de masterthesis van Stefanie Meijs (2019).

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is de mate van overeenstemming tussen verschillende beoordelaars. Binnen deze deelvraag is gebruik gemaakt van vignetten. Deze waren gebaseerd op een gerandomiseerde selectie van in 2018 actieve dossiers van Jeugdbescherming Regio Amsterdam. Op basis van twee geanonimiseerde vignetten is professionals gevraagd een inschatting te maken van de actuele veiligheid door onderdeel A van de HAVIK te gebruiken. Vervolgens is hen gevraagd op basis van onderdeel B van de HAVIK een begin te maken met het handelen, door bodemeisen te formuleren. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van beide onderdelen (A en B) is geanalyseerd: in hoeverre kwamen de scores van verschillende professionals bij dezelfde casus overeen

Respondenten. De steekproef betrof 142 participanten (82% vrouwen) tussen de 21 en 63 jaar ($M = 35,4$, $SD = 10,15$), werkzaam bij Jeugdbescherming Regio Amsterdam. Zowel gezinsmanagers (4,4% stagiair, 21,9% trainees, 46,7% gezinsmanagers en 14,6% senioren) als gedragsdeskundigen (0,7% junior, 8% medior) en teammanagers (3,6%) namen deel, afkomstig uit 25 verschillende teams. De werkervaring binnen Jeugdbescherming Regio Amsterdam varieerde tussen de 1 en 300 dienstmaanden ($M = 62,28$, $SD = 69,65$). Alle deelnemers waren bekend met de HAVIK en het gebruik hiervan en hebben hiertoe een e-learning gevolgd.

Vignetten. Ter voorbereiding op het onderzoek is binnen Jeugdbescherming Regio Amsterdam een gerandomiseerde steekproef van 30 dossiers uit alle in 2018 lopende dossiers genomen. Deze dossiers zijn vervolgens anoniem uitgeschreven in 30 gevalsbeschrijvingen, hierna casussen te noemen. Hier is voor gekozen omdat in de praktijk de eerste HAVIK ook altijd wordt ingevuld op basis van zo'n gevalsbeschrijving. De casussen variëren in aanmeldreden, ernst, complexiteit, gezinssamenstelling en hoeveelheid informatie. In z'n algemeenheid betreffen het

casussen van gezinnen die bij Jeugdbescherming Regio Amsterdam zijn aangemeld wegens (een vermoeden van) een of meerdere vormen van kindonveiligheid. Hierbij valt te denken aan alle vormen van kindermishandeling, maar ook kind-eigen problematiek die de ontwikkeling dermate bedreigt dat het volgen van onderwijs niet lukt of jeugdige zich vergrijpt aan criminele activiteiten. Vervolgens is in een vergrendeld schema weergegeven uit welke regio het oorspronkelijke dossier, waarop de casus zich baseerde, kwam. Zo kregen respondenten nooit een casus uit de eigen regio en werd voorkomen dat, ondanks anonimiseren, casussen werden herkend door het team of zelfs de mogelijk nog betrokken gezinsmanager.

Procedure. Alle teams ($N = 35$) van Jeugdbescherming Regio Amsterdam zijn benaderd voor deelname. De teammanagers zijn over het onderzoek geïnformeerd tijdens een gezamenlijke vergadering. Vervolgens kregen zij per e-mail, die naast de teammanagers ook werd gericht aan de senior gezinsmanager en gedragsdeskundigen, een korte toelichting van het onderzoek en een verzoek van de onderzoeker om langs te komen voor het onderzoek.

Het onderzoek vond plaats tijdens de wekelijkse casuïstiek bespreking en nam 30 minuten in beslag. Na een korte instructie hebben alle aanwezige gezinsmanagers, teammanagers en gedragsdeskundigen onderdeel A en B van de HAVIK ingevuld voor twee random toegewezen casussen. Aanvullend hebben de beoordelaars vragen over persoonskenmerken zoals leeftijd, geslacht, functie en ervaring en twee stellingen over de moeilijkheidsgraad en werkelijkheidsgetrouwheid van de opdracht ingevuld. In totaal leverde dit 284 ingevulde HAVIK onderzoek formulieren op. Van de 30 casussen die in het onderzoek werden gebruikt, zijn er per casus minimaal 7 en maximaal 11 beoordelaars geweest.

Analyse. De 284 ingevulde HAVIK onderzoekformulieren zijn ingevoerd in SPSS in twee aparte datasets: de vormen van actuele onveiligheid (onderdeel A), de maximaal drie beschreven bodemeisen op basis van de omcirkelde vormen van actuele onveiligheid (onderdeel B) en aanvullend de persoonskenmerken van de beoordelaars en stellingen over het gedane onderzoek. Daarnaast zijn de bodemeisen (onderdeel B) in een Excel bestand verzameld. De bodemeisen zijn middels kleurcodes gecategoriseerd in 11 verschillende categorieën die de vormen van veiligheid uit onderdeel A betreffen. Per casus is bekeken welke drie categorieën bodemeisen het meest voor kwamen, weergegeven met frequentieoverzichten.

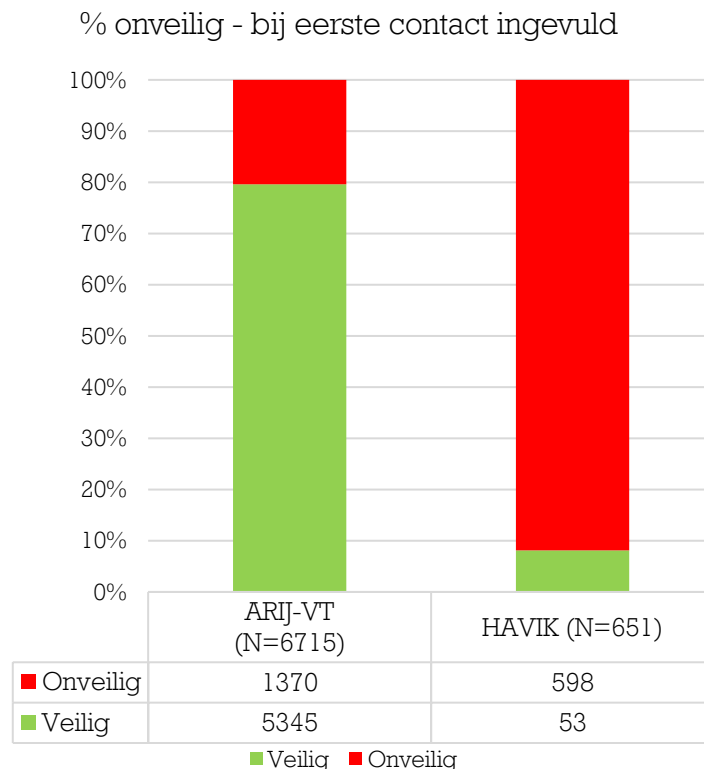
De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van zowel onderdeel A als B is onderzocht door het berekenen van het percentage van overeenstemming tussen beoordelaars. Dit percentage zegt iets over de mate waarin beoordelaars het met elkaar eens zijn over de aan- of afwezigheid van een vorm van actuele onveiligheid, of beschreven bodemeis binnen de casus, gebaseerd op eenzelfde score. Deze percentages zijn zowel per vorm van actuele onveiligheid als per casus berekend. Bij gebrek aan een bestaand afkappunt (wanneer een mate van overeenstemming, uitgedrukt in percentages onvoldoende of goed zou zijn), is in dit onderzoek een marge van 20% bepaald. Wanneer beoordelaars het voor minimaal 80% eens zijn over de aan- of afwezigheid van een vorm van actuele onveiligheid, is de overeenstemming als voldoende beoordeeld.

Resultaten

Deelvraag 1: Sensitiviteit "Niet acuut onveilig, wel zorgen over actuele veiligheid"

De gouden standaard voor sensitiviteit die wordt gebruikt is aanmelding bij Jeugdbescherming. Bij gezinnen die net zijn aangemeld bij Jeugdbescherming is er sprake van onveiligheid. Een veiligheidsinschatting zou dit in kaart moeten brengen, mits deze voldoende sensitief is. Op basis van de data blijkt dat de HAVIK bij 92% van de gezinnen aangeeft dat er sprake is van actuele onveiligheid en welke vorm(en) van actuele veiligheid aanwezig zijn. Deze analyse laat ook zien dat dit percentage bij de HAVIK (92%) hoger ligt dan bij de ARIJ - VT (20%), zie figuur 1.

Sensitiviteit is uit te drukken in een percentage. De sensitiviteit van de HAVIK is 96%. De specificiteit is 7%.

Figuur 1 % gezinnen onveilig bij aanvang begeleiding volgens ARIJ VT of HAVIK

Bij 53 gezinnen (8%) blijkt uit de eerste HAVIK geen zorg over de actuele veiligheid (op basis van onderdeel A). In de dossiers is gekeken welke verklaring hiervoor is, zodat de sensitiviteit en specificiteit berekend konden worden.

- **Echt negatieven:** bij 2 van deze 53 gezinnen (0,3% van het totaal) was daadwerkelijk geen sprake van zorgen over de actuele veiligheid. Deze gezinnen zijn dan ook direct overgedragen naar Samen Doen (voorveld).
- **Fout positieven:** 24 gezinnen (3,5% van het totaal) is de HAVIK niet correct gebruikt. Er was wel sprake actuele onveiligheid maar dit is niet ingevuld in onderdeel A.
  - o Bij 11 gezinnen is op basis van het dossier wel sprake van onveiligheid maar dit is niet aangegeven in de HAVIK. Het is onduidelijk waarom dit niet is gebeurd. Bij 3 van deze gezinnen is de HAVIK ingevuld door een instroommedewerker.
  - o Bij 10 gezinnen is een maatregel van Toezicht en Begeleiding de aanmeldreden maar dit wordt door de gezinsmanager onterecht niet aangemerkt als vorm van onveiligheid (criminaliteit) in de HAVIK.
  - o Bij 2 gezinnen is er op basis van het dossier wél sprake van zorgen over de onveiligheid, maar is het gezin overgedragen aan een andere gemeente en lijkt de HAVIK door voortijdig afsluiten en overdragen niet correct ingevuld.
  - o Bij 1 gezin is voor de ene jongere wel sprake van actuele onveiligheid (wegens criminaliteit) maar voor het broertje niet. Dit wordt door de gezinsmanager

onterecht niet aangemerkt als vorm van onveiligheid (criminaliteit binnen het gezin) in de HAVIK.

- Fout negatieven: bij 27 gezinnen is het instrument niet direct bij aanvang ingevuld, en bij het moment van invullen was de situatie zo veranderd dat er geen sprake (meer) was van actuele onveiligheid:
  - o Bij 18 gezinnen zijn geen vormen van actuele veiligheid gescoord, omdat de kinderen al in een andere situatie verblijven, bijvoorbeeld in een (tijdelijk) pleeggezin of bij familie.
  - o Bij 2 gezinnen zijn geen vormen van actuele veiligheid gescoord, omdat de opvoeder die de onveiligheid veroorzaakte al op een andere plek verblijft.
  - o Bij 2 gezinnen is het kind (al dan niet met ouders) verhuisd naar het buitenland en is er geen zicht (meer) op de veiligheid.
  - o Bij 5 gezinnen is jeugdreclassering wetens schoolverzuim de aanmeldreden, maar tegen de tijd dat HAVIK werd ingevuld (soms 2 maanden na aanmelding), ging de jongere alweer naar school en waren de zorgen over de actuele veiligheid weggenomen.

Vormen van actuele onveiligheid

De HAVIK onderscheidt 11 vormen van onveiligheid in onderdeel A. De vormen die het meest voorkomen zijn (zie figuur 2):

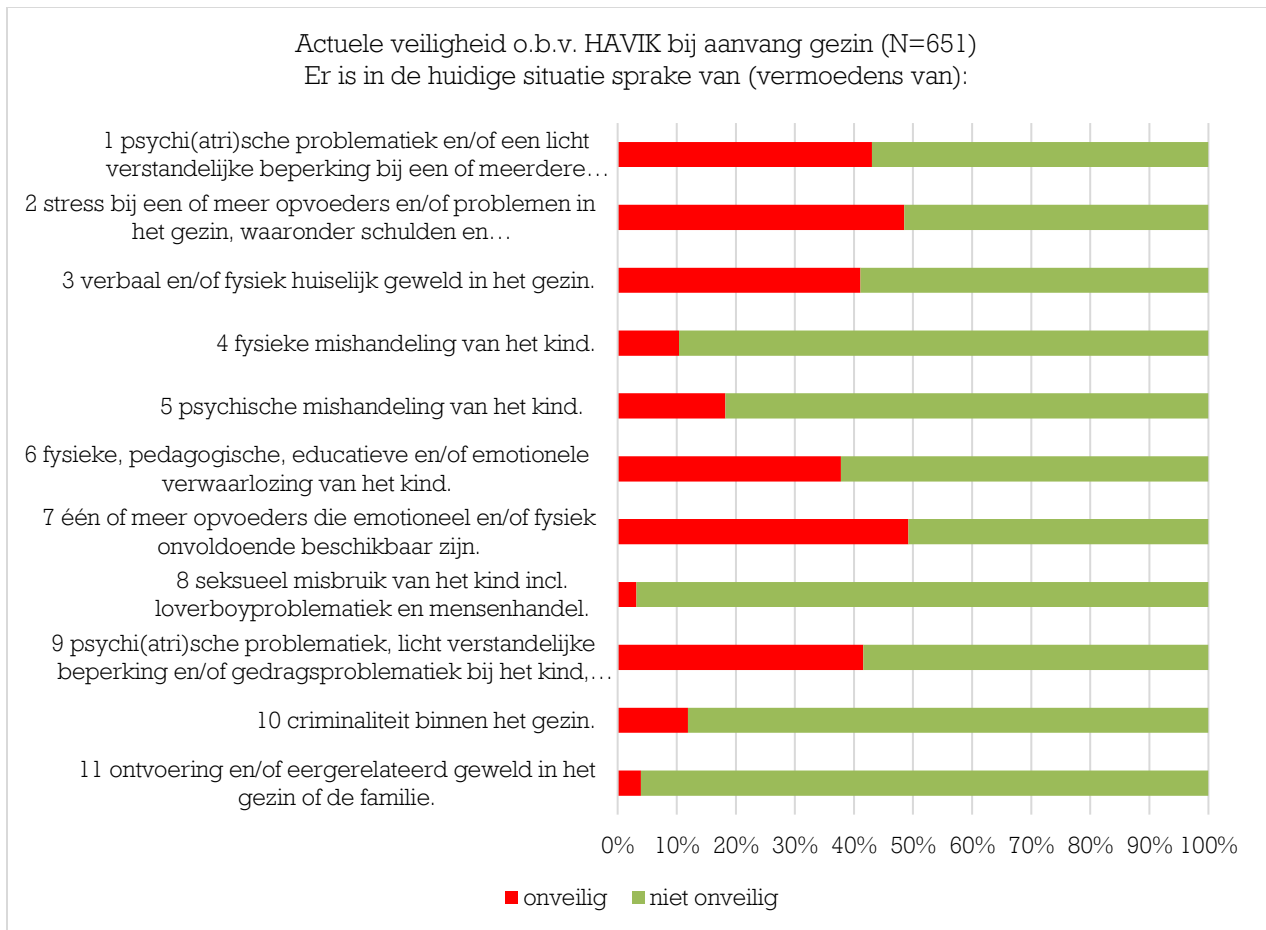
- Item 7 (55%): een of meer opvoeders die emotioneel afwezig zijn;
- Item 2 (54%): stress bij een of meer opvoeders in het gezin;
- Item 1 (48%): psychi (aitri)sche problematiek of lvb bij een of meer opvoeders;
- Item 9 (46%): psychi (atri)sche problematiek, lvb of gedragsproblematiek bij jeugdige;
- Item 3 (46%): verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in het gezin.

Bij 83% van de gezinnen zijn er meer dan 1 vormen van onveiligheid aanwezig, zie figuur 3. Bij de meeste gezinnen zijn er 2 of 3 vormen van actuele onveiligheid.

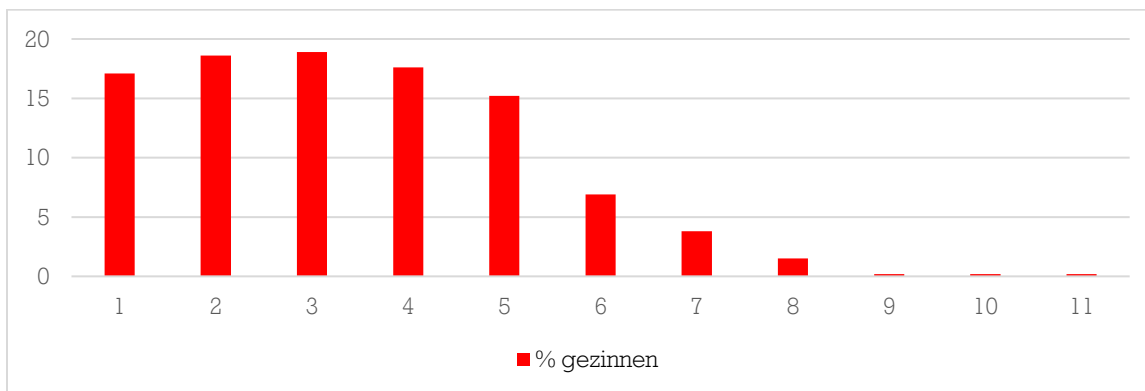
Uit de interviews met 8 gezinsmanagers komt naar voren dat zij duidelijk ervaren dat de HAVIK sensitiever is voor de doelgroep van Jeugdbescherming, veel vaker dan voorheen blijkt uit de inschatting dat het niet veilig is. Gezinsmanagers geven aan dat dit komt omdat in de HAVIK (in tegenstelling tot de ARIJ VT):

- 'vermoedens van' meegenomen worden;
- er geen antwoordcategorie 'onbekend' meer is. Hierdoor dwingt de HAVIK je sneller om een besluit te nemen ten aanzien van de veiligheid van de kinderen; en
- het concept 'actuele veiligheid' (HAVIK) breder is dan acute onveiligheid (ARIJ VT); er staan meer vormen van onveiligheid in.

Figuur 2. Percentage gezinnen met actuele onveiligheid bij aanvang per vorm

Figuur 3. Percentage gezinnen met aantal vormen van onveiligheid bij aanvang begeleiding

Deelvraag 2: Validiteit van de Havik

Constructvaliditeit

Een vergelijking van het literatuuroverzicht van Vial en collega's (2018) met de items in deel A van de HAVIK toont dat de meest voorkomende deelaspecten van veiligheid in de onderzochte instrumenten ook terugkomen in de HAVIK. Wel onderscheidt de HAVIK zich van de andere instrumenten door binnen het instrument aandacht te hebben voor stress in het gezin en emotionele beschikbaarheid van ouders. Tevens is het van belang te noemen dat in de vraagstelling van de items in de HAVIK gevraagd wordt naar vermoedens van onveiligheid, waar bij andere instrumenten (zoals de ARIJ-VT) gevraagd wordt te beantwoorden of er sprake is van een vorm van onveiligheid.

Tijdens de vier interviews is de portefeuillehouders kindveiligheid gevraagd het begrip actuele veiligheid in eigen woorden uit te leggen, om zo het construct actuele veiligheid te definiëren. Uit de eigen omschrijving blijken de respondenten het eens te zijn over de huidige definitie, namelijk *'de veiligheidssituatie van het kind in het hier en nu, op dit moment, waarbij actuele onveiligheid omschreven wordt als 'hetgeen het kind vandaag de dag beschadigt en/of te kort komt'*. Het tijdselement 'hier en nu' wordt door de respondenten verwoord als 'vandaag' en 'op dit moment'. Het wordt door één deelnemer verduidelijkt als de aanwezigheid of beleving van onveiligheid die nu speelt, omdat het recent heeft plaatsgevonden (bijvoorbeeld gisteren), op dit moment beleefd wordt of de veiligheid in de nabije toekomst beïnvloedt.

Bij het bespreken van de breedte van het construct lichten de respondenten toe dat actuele onveiligheid alle vormen van onveiligheid betreffen die in gezinnen kunnen spelen, ongeacht de ernst. Acute onveiligheid (zoals gebruikt in de ARIJ-VT), die alleen ernstige onveiligheid omschrijft, kan beschouwd worden als een onderdeel van actuele veiligheid. Bij actuele onveiligheid moeten echter volgens de respondenten ook (alle) minder ernstige vormen van onveiligheid worden beschouwd die op dit moment spelen, omdat ook daarvoor direct afspraken gewenst zijn. De respondenten geven daarbij als voorbeeld dat emotionele veiligheid, stress, criminaliteit in het gezin of enkel negatieve gedachten van het kind daartoe kunnen behoren, omdat deze direct aandacht behoeven van de professionals voor het vergroten van de veiligheid van het kind. Ook gaat het bij actuele veiligheid over de vermoedens van onveiligheid. Het wordt gezien als onveilig wanneer er 'vermoedens van onveiligheid' zijn; deze zijn het uitvragen waard. Vermoedens zijn een aanleiding om het gesprek aan te gaan en waar nodig afspraken te maken. Alleen wanneer in de huidige situatie geen sprake is van of 'vermoedens van' een van de opgenomen factoren, is er geen sprake van een bedreiging van de actuele onveiligheid.

Over het belang van het vergroten van actuele veiligheid wordt door de respondenten benoemd dat Jeugdbescherming beoogd om kinderen direct meer veiligheid te laten ervaren en dit met het gebruik van de ARIJ-VT onvoldoende geoperationaliseerd werd. Ook wordt er door alle vier de respondenten omschreven dat het vergroten van actuele veiligheid (door het verminderen van stress of angst) een gezin in staat stelt om te leren en tot gedragsverandering te komen. Actuele veiligheid wordt daarmee als een voorwaarde beschouwd voor het werken aan blijvende veiligheid. Veel van de factoren in de HAVIK zitten ook in de ARIJ-Risicotaxatie, want je moet ze niet alleen op oorzaken aanpakken maar er ook direct al aanpakken door er afspraken over te maken.

Samengevat kan een kind volgens de respondenten in de praktijk als actueel veilig worden beschouwd als de factoren die (vermoedelijk) onveiligheid creëren weggenomen is doordat (1) er werkende veiligheidsafspraken zijn waarmee ouders in staat zijn hun gedrag aan te passen waardoor risicomomenten weggenomen zijn, (2) daar waar ouders dit niet kunnen de opvoedingsomgeving van het kind gecompenseerd wordt door steun vanuit het informele of

professionele netwerk. Kortom, doordat er een passend en werkend veiligheidsplan is gemaakt om de huidige situatie te verbeteren. Een kind wordt als blijvend veilig beschouwd als schadelijke patronen doorbroken zijn, ofwel er in de omgeving van het kind in het denken en doen chronisch iets is veranderd waardoor er consistentie is ontstaan in het voorkomen van de onveiligheid, er een (voldoende) toename van veilig gedrag zichtbaar is en de nodige compenserende factoren stabiel aanwezig zijn.

Tot slot geven de respondenten aan dat zij geen items missen in de HAVIK. Volgens hen dekken de items het volledige concept actuele veiligheid.

Inhoudsvaliditeit

Bij *inhoudsvaliditeit* wordt onderzocht of een instrument het gehele begrip meet. De respondenten geven aan dat de 11 items van onderdeel A van de HAVIK samen de inhoud van het begrip actuele veiligheid dekken. Wel wordt opgemerkt dat de items soms overlappen en dat dit een bewuste keuze is. De portfeuillehouders geven aan dat hiervoor gekozen is omdat er vaak een verband bestaat tussen de items en het de kans dat een item ten onrechte gemist wordt verkleind.

Wat betreft de 11 items in onderdeel A omschrijven de respondenten dat er (in het kader van de inhoudsvaliditeit) geprobeerd is de items zo te formuleren dat ze kort en bondig zijn en in één oogopslag weergegeven waar het over gaat. Er is gekozen om dit zonder toelichting in een pop-upmenu te doen, waardoor bij het niet lezen ervan of het gebruik van een papieren versie geen informatie gemist kan worden. Er is gezocht naar een balans tussen het beperken van de lengte van de zinnen en het aantal voorbeelden dat genoemd wordt. Ook staan er bewust een paar vormen van onveiligheid in de toelichting waarvan vermoed wordt dat deze anders gemist worden of als minder urgent beschouwd worden bij het maken van een veiligheidsplan. Een voorbeeld dat hierbij aangehaald wordt is schoolverzuim.

Hoewel de inhoudsvaliditeit volgens de respondenten op orde is, zijn in de interviews wel suggesties gedaan om de formulering en woordkeuze aan te passen met als doel de duidelijkheid en bruikbaarheid te verbeteren. Voor het verbeteren van de bruikbaarheid voor gezinsmanagers geven twee respondenten aan dat in items 3, 10 en 11 (zie inleiding p. 6 voor alle items) het woord *'gezin'* vervangen kan worden met *'opvoedomgeving'*. Hierdoor zou er eerder gedacht kunnen worden aan de actuele veiligheid bij omgang met familie, het netwerk, een instelling of pleeggezin. Een respondent duidt op een inconsequentie in de manier waarop de toelichtingen aangekondigd worden (met: denk aan, denk hierbij onder meer aan, waaronder of en/of). Daarbij is de suggestie gedaan om de toelichtingen consequent aan te kondigen met 'denk hierbij aan', waarbij alle voorbeelden pas daarna geschreven worden. Bij item twee *'stress bij een of meer opvoeders en/of problemen in het gezin, waaronder schulden en huisvestingsproblemen'*, zou het vervangen van *'waaronder'* door *'denk hierbij aan'* een kokervisie kunnen voorkomen omdat het dan duidelijker is dat schulden en huisvestingsproblemen als voorbeelden dienen. Een respondent omschrijft tevens vanuit eigen praktijkervaring de indruk te hebben dat item twee het vaakst uitleg behoeft en het gezinsmanagers kan helpen als er *of* meer voorbeelden van stressoren genoemd worden, *of* enkel stress in het algemeen omschreven wordt. Ook werd door een respondent de suggestie gedaan om item drie te verwoorden als *'verbaal en of fysiek geweld in de opvoedomgeving'*, waarbij het woord *'huiselijk'* als overbodig beschouwd werd en andere voorbeelden van geweld toegevoegd kunnen worden achter de toevoeging *'denk hierbij aan'*. De respondent noemt dat daarbij overwogen kan worden om item 11 *'ontvoering en/of eengerelateerd geweld in het gezin of de familie'*, onderverdeeld kunnen worden bij item drie *'verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in het gezin'* en vijf *'psychische mishandeling van het kind (...)'*. Een respondent pleit juist voor behoud van item 11 omdat het apart benoemen deze vormen van onveiligheid juist onder de

aandacht brengt. Wanneer dit niet gedaan zou worden zouden deze vorm wellicht gemist of vergeten kunnen worden.

Operationaliseren van actuele veiligheid in een veiligheidsplan

Volgens de respondenten dient een goed veiligheidsplan aan de volgende aspecten te voldoen om de actuele veiligheid van het kind te versterken:

- 1) Het dekt alle aanwezige vormen van actuele onveiligheid;
- 2) Bevat duidelijke bodemeisen waarin gespecificeerd staat welke onveiligheid niet meer mag voorkomen;
- 3) De veiligheidsafspraken komen voort uit de bodemeisen;
- 4) De veiligheidsafspraken zijn door of samen met het gezin geformuleerd en worden omschreven in de taal van het gezin;
- 5) De veiligheidsafspraken staan kort, bondig en concreet omschreven en bieden instructies over *hoe* er aan de veiligheid gewerkt gaat worden;
- 6) De veiligheidsafspraken zijn realistisch;
- 7) De veiligheidsafspraken zijn controleerbaar;
- 8) Er wordt gebruik gemaakt van het informele en professionele netwerk om het gezin;
- 9) Het netwerk staat vermeld in het veiligheidsplan en is betrokken bij het opstellen van het veiligheidsplan;
- 10) De volgende stap staat concreet omschreven en biedt uitleg over wat het in de praktijk zal betekenen.

Deelvraag 3: De betekenis van actuele veiligheid in de uitvoering

De betekenis die gedragsdeskundigen en senior gezinsmanagers die in de praktijk met de HAVIK werken aan actuele veiligheid geven, sluit nauw aan bij hoe de portefeuliehouders kindveiligheid het concept omschrijven (deelvraag 2). De vier gedragsdeskundigen omschrijven een overeenkomstige definitie van actuele veiligheid. Daarbij wordt verwoording in de huidige definitie *'waarin het kind nu of vandaag tekortkomt, of beschadigd raakt'* genoemd en wordt de breedte benadrukt als *'alle vormen van onveiligheid die vandaag spelen'*. De verwoording die drie senior gezinsmanagers aan de betekenis van actuele veiligheid toekennen wijkt licht af van de betekenis die de gedragsdeskundigen geven. Zij relateren actuele veiligheid ook direct aan de items in de daarvoor gebruikte instrumenten, de HAVIK en de ARIJ-VT. De items in de HAVIK worden als urgente onderwerpen beschouwd waarvoor direct handelen noodzakelijk is. Een senior gezinsmanager omschrijft actuele veiligheid als alle onveiligheid waarbij actie vereist is. Bij het omschrijven van actuele veiligheid gebruiken de gedragsdeskundigen en (vooral) de senior gezinsmanagers woorden die meer aansluiten bij hun rol in de praktijk en de taal van de cliënt. Hierbij worden meerdere voorbeelden gebruikt die wijzen op een verantwoordelijkheidsgevoel van de gezinsmanager. Bijvoorbeeld, *"actuele veiligheid zijn de vormen van onveiligheid waarover wij direct moeten handelen"* en *"het is actueel veilig als ik de deur achter mij dichttrek en mij geen zorgen meer hoeft te maken"*. Naar cliënten toe worden verschillende verwoordingen gebruikt, zoals; *"hoe gaan we ervoor zorgen dat iedereen vannacht wel lekker slaapt"*.

Op de vraag wat het belang van actuele veiligheid is, benadrukken twee gedragsdeskundigen dat het de plicht van Jeugdbescherming is om direct te handelen bij onveiligheid en het een doel is om direct steun te bieden: *"gezinnen moeten direct verlichting voelen en ervaren dat we er voor ze zijn"*. Ook wordt door de vier gedragsdeskundigen omschreven dat het creëren van actuele veiligheid van belang is om stress weg te nemen. Dit wordt gezien als een voorwaarde om een samenwerkingsrelatie met het gezin op te kunnen bouwen, een goede analyse in fase een mogelijk te maken of hulpverlening (voor de blijvende veiligheid) een kans van slagen te geven. Drie senior gezinsmanagers omschreven het belang om aan zowel actuele als blijvende veiligheid te werken om blijvende veiligheid te kunnen bereiken. Een senior gezinsmanager benadrukt daarbij ook het belang van stabiliteit en het gevoel van veiligheid als voorwaarde om te kunnen werken aan blijvende veiligheid. De respondent omschrijft dat dit soms veel tijd in beslag kan nemen maar er pas progressie kan zijn als de veiligheid gewaarborgd is *"Ik had bijvoorbeeld een jongere die na een uithuisplaatsing zes maanden geleden haar ouders nooit meer wou zien. Zij liet mij deze week pas weten klaar te zijn voor contactherstel met haar ouders (...) Dat vind ik nu precies een voorbeeld waarin de uithuisplaatsing in het nu nodig was om vanuit een veilige situatie weer een stap vooruit te kunnen zetten"*.

Tot slot missen de gedragsdeskundigen en senior gezinsmanagers geen items in onderdeel A van de HAVIK: zij ervaren de elf items als dekkend voor het concept actuele veiligheid. De aandacht voor stress en emotionele veiligheid worden door drie respondenten genoemd als belangrijke toevoegingen voor het begrip actuele veiligheid. Vijf respondenten beschouwen item negen (vermoedens van problematiek bij de jeugdige) als een belangrijke toevoeging voor actuele veiligheid. Twee respondenten lichten toe dat deze vorm van onveiligheid in de praktijk vaak voorkomt en de aandacht hiervoor in zowel de ARIJ-Veiligheidstaxatie als de ARIJ-Risicotaxatie ontbreekt.

Deelvraag 4: Ondersteuning in de praktijk

De HAVIK is ontwikkeld om gezinsmanagers aan te sporen tot en richting te geven aan direct handelen op de actuele veiligheid in gezinnen. Uit de interviews met gezinsmanagers, gedragsdeskundigen en senior gezinsmanagers blijkt dat de HAVIK op verschillende manieren het handelen op onveiligheid stimuleert.

Veiligheid uitvragen en bespreken

Allereerst stimuleert de HAVIK gezinsmanagers om meer vormen van onveiligheid uit te vragen en te bespreken met de gezinnen. De respondenten geven aan dat dit komt doordat er a) meer vormen van onveiligheid in de HAVIK staan dan in de ARIJ Veiligheidstaxatie (het concept actuele veiligheid omvat ook minder extreme vormen van onveiligheid dan acute veiligheid), b) de antwoordcategorie 'onbekend' is vervallen hierdoor gezinsmanagers en c) ook 'vermoedens van' onveiligheid in kaart worden gebracht. *"Doordat er meer vormen van onveiligheid in de HAVIK staan bespreek je ook dingen met het gezin die je daarvoor niet besprak, bijvoorbeeld een kind dat regelmatig op de bank chips ligt te eten of een ouder die niet of nauwelijks uit bed komt"*. Ook helpt de HAVIK om breder en kritisch te kijken naar wat speelt in het gezin, breder dan de aanmeldreden of het individuele kind.

Daarnaast geeft de HAVIK de gezinsmanagers minder mogelijkheid om keuzes rondom de veiligheid en het hiernaar handelen uit te stellen. De optie 'onbekend' bij de ARIJ-VT leek toch een vluchtoptie voor sommige gezinsmanagers, in plaats van een antwoord op een vraag die nog (verder) uitgevraagd moet worden. HAVIK helpt om in gesprek te gaan en blijven als je nog niet alles duidelijk hebt en zo de focus te houden op de veiligheid. *"De HAVIK dwingt je eigenlijk om besluiten te nemen, je bent toch sneller geneigd om 'onbekend' in te vullen (...). De HAVIK dwingt wel van wat is het risico nu en wat is de onveiligheid nu. En om dat ook bespreekbaar te kunnen maken met de gezinnen. Het is ook een soort van houvast zeg maar om te bespreken waar het over gaat"*. Doordat ook 'vermoedens van' worden meegenomen in de HAVIK, kan je makkelijker zorgen in kaart brengen. Het bespreken van deze 'vermoedens van' wordt door de gezinsmanagers enerzijds als prettig ervaren, want het zorgt voor minder discussie met ouders, anderzijds kan het leiden tot meer discussie omdat je bijvoorbeeld makkelijker het predicaat 'vermoedens van' psychiatrie dan 'er is sprake van psychiatrie' kan geven.

Veiligheidscijfer scoren

De HAVIK stimuleert ook het scoren van het veiligheidscijfer. Het gaat om de samenhang tussen de veiligheidstaxatie en het cijfer dat gegeven wordt. De actuele veiligheid wordt, naast van de HAVIK, uitgedrukt in een cijfer van 1 tot 10 (waarbij een 1 staat voor zeer onveilig en een 10 voor heel veilig, een 6 is voldoende)¹. De relatie tussen de HAVIK en het actuele veiligheidscijfer wordt

---

¹ Uitleg op GGWiki (het online Wikipedia over de methodiek van Jeugdbescherming) over het scoren van de Actuele veiligheid: Dit is een cijfer van 1 tot 10, vanaf het cijfer 6 is er sprake van actuele veiligheid. Na ieder face-to-face contact met het gezin scoor je de actuele veiligheid. Face-to-face contacten worden niet alleen gescoord wanneer de kinderen zijn gezien maar bij elk contact met 1 van de gezinsleden. Ook geef je een cijfer als er nieuwe informatie van derden is betreffende de actuele onveiligheid. In de toelichting zet je en bondig waaruit de actuele onveiligheid bestaat en wat je gedaan hebt om de actuele veiligheid te vergroten. Tevens leg je het soort contact vast (huisbezoek, uitvoerdersoverleg, informatie van derden) en met wie/welk gezinslid dit plaatsvond. Als de actuele veiligheid gewaarborgd is met een 6 of hoger zet je bijvoorbeeld bij je toelichting dat de veiligheidsafspraken worden nageleefd.

door bijna alle respondenten wel gezien en benoemd (“die verhouden zich tot elkaar” en “je kijkt naar de veiligheid van nu en op basis daarvan geef je een veiligheidscijfer”). Slechts één gezinsmanager geeft aan de HAVIK niet direct hiervoor te gebruiken, maar vooral voor het beschrijven van de ‘conclusie veiligheid’ in het gezinsplan.

Er wordt niet duidelijk benoemd hoe de HAVIK de gezinsmanagers ondersteunt bij het vaststellen van het veiligheidscijfer. Een gezinsmanager zegt daarover “*het blijft altijd wel een gevoelsding. Als er in twee gezinnen hetzelfde uit de Havik zou komen, zou ik niet per definitie hetzelfde scoren*”. Of, zoals een andere gezinsmanager zegt: “*het veiligheidscijfer moet in lijn zijn met de uitkomst HAVIK, maar het cijfer is niet direct een afgeleide hiervan. Van belang is ook of de veiligheidsafspraken dekkend zijn*”.

Gezinsmanagers geven wel aan hoe de actuele veiligheid en het scoren van de veiligheidslijn zich zouden moeten verhouden tot elkaar “*de veiligheidsafspraken die je maakt zorgen dat de actuele veiligheid een 6 is en anders zijn ze niet goed. Dat vond ik een aha moment. Het kan dus niet zijn dat als wij betrokken zijn dat de actuele veiligheid een 4 is. [...] Als je goed de HAVIK invult dan weet je waar de actuele onveiligheid zit en als je dan veiligheidsafspraken maakt dan moet het nu even goed zijn*”.

Samenhang met bodemeisen en veiligheidsafspraken

Alle respondenten (gezinsmanagers en gedragsdeskundigen) geven aan dat de HAVIK zorgt voor duidelijke verbinding van het inschatten van de veiligheid met het opstellen van bodemeisen en veiligheidsafspraken. De respondenten geven aan de HAVIK duidelijker maakt dan voorheen op basis waarvan bodemeisen en veiligheidsafspraken gemaakt moeten worden met het gezin, maar dat je hierin zelf prioritering moet aanbrengen. Zij geven aan dat het samenbrengen van deze elementen zorgt voor een “logisch geheel”, “alle puzzelstukjes vielen ineen”.

De HAVIK is volgens gezinsmanagers onderdeel van het werkproces en biedt handelingsperspectief voor het stellen van bodemeisen die aansluiten bij de factoren die de actuele veiligheid bedreigen. “Nu sta je veel meer stil bij wat de vervolgstappen zijn”. Het maken van veiligheidsafspraken wordt als een logisch vervolg gezien door de gezinsmanagers. Dit in tegenstelling tot de ARIJ veiligheidstaxatie. “*Ik bedoel de ARIJ die vul je dus in en dan komt er een van de twee dingen uit: ‘acuut veiligstellen’ of ‘veilig’. En ja, dan houd je denkproces op [...], en de HAVIK daar komt dus wat uit en dan ga je nadenken wat is het ergst voor het kind? Waar moet ik bodemeisen voor maken? Hoe moeten die, en helpen die dan? Het geeft veel meer vorm aan het denken erover en waar je prioriteit aan geeft.*”

De actuele veiligheid bepaal je op basis van de situatie die je aantreft op het moment dat je bij het gezin bent en de dan dus geconstateerde actuele onveiligheid. Als het actuele veiligheidscijfer lager dan een 6 is, dan bepaal je op welke manier de HAVIK aangepast moet worden. Pas als blijkt dat het gezin er in geslaagd is om zich aan de eerder gemaakte veiligheidsafspraken te houden, kan je een 6 of hoger scoren voor de actuele veiligheid. Wanneer de actuele veiligheid van de kinderen onderling verschilt scoor je per kind en dat blijf je doen zolang de begeleiding duurt. Op dit moment kan dit niet in ons registratiesysteem worden vastgelegd. Tot dit wel kan houd je het laagste actuele veiligheidscijfer aan dat voor de kinderen uit het gezin van toepassing is.

Meer focus op veiligheid

Meerdere gedragsdeskundigen en senior gezinsmanagers geven aan dat door de introductie van de HAVIK de focus op actuele veiligheid en het maken van goede veiligheidsplannen toegenomen is. Vier van hen omschrijven dat het werken aan veiligheidsplannen een van de belangrijkste taken binnen het gezinsmanagement zijn. Het wordt de “*core business*” van Jeugdbescherming genoemd. Ook wordt door meerdere respondenten opgemerkt dat voor de introductie van de HAVIK het werken aan veiligheidsplannen onvoldoende uit de verf kwam en de verschuiving naar meer focus op veiligheid noodzakelijk was.

Wat hierbij helpend is, is dat het bespreken van veiligheid en de HAVIK is ingebed in de structuur van de teams en hun teamoverleg. Alle respondenten zijn overwegend positief over de wijze waarop er binnen teams gewerkt wordt met de HAVIK. Vier respondenten benadrukken dat er binnen teams een actieve houding leeft in het leren en reflecteren bij het werken aan actuele veiligheid. Twee gedragsdeskundigen zijn van mening dat de teams hierin gegroeid zijn, maar er ook nog ruimte voor verbetering bestaat. De HAVIK komt in basisteamoverleg met name aan bod door dat nieuwe gezinnen structureel worden besproken. Dit lijkt zowel een kracht als een kwetsbaarheid. Er is structureel meer ruimte dan voorheen voor het bespreken van veiligheidsplannen, maar het gevaar dreigt dat de aandacht voor actuele veiligheid afneemt zodra een gezin overgaat naar de tweede fase. Oorzaken hiervoor zijn; actuele veiligheid kan soms een onaangenaam onderwerp zijn om tijdens een uitvoerdersoverleg te bespreken, er bestaat door de structuur van het basisteamoverleg minder aandacht voor de HAVIK zodra gezinnen fase twee bereiken, de aandacht van het gezin zelf verzwakt, of omdat het minder belangrijk gevonden wordt door verbetering van de veiligheid in het gezin en de aanwezigheid van hulpverlening door ketenpartners.

Welke krachten en aandachtspunten er bij het maken van het veiligheidsplan ervaren worden, verschilt per team. Waar in het ene team het goed lukt om controleerbare afspraken te maken en het netwerk van het gezin te betrekken, is dit bij een ander team juist een aandachtspunt. Wel geven meerdere respondenten aan dat hun teams gegroeid zijn in het maken van haalbare veiligheidsafspraken en consequenties en deze beter zijn toegespitst op de praktijk.

De gedragsdeskundigen en senior gezinsmanagers geven aan dat zij tijdens het basisteamoverleg erop letten dat er geen vormen van onveiligheid gemist (of ten onrechte niet gescoord) worden, er afspraken gemaakt worden die in de praktijk werken, of wordt er aandacht besteed hoe het gesprek over de onveiligheid en de vertaalslag naar het gezin plaats moet vinden.

Ook tijdens het overleg voorafgaand aan het basisteamoverleg (zogenoemde driehoeksoverleg van teammanager, gedragsdeskundige en senior) is de HAVIK een gespreksonderwerp, waarbij de inbreng voorgesproken wordt. Drie gedragsdeskundigen en een senior noemen dat de FFP-gesprekstechnieken een belangrijke rol innemen bij het bespreken van veiligheidsplannen via de inbreng van casenotes. Het is volgens hun van belang om te bespreken hoe de gezinsmanager het gesprek over de HAVIK het beste kan voeren. Twee respondenten benoemen dat dit binnen de eigen teams voldoende gebeurt, een senior is van mening dat het meer aandacht behoeft binnen de casenotes casuïstiek besprekingen. In de andere interviews kwam het niet expliciet aan de orde.

Verbeterpunten voor de praktijk

De respondenten geven aan dat de HAVIK handelingsgericht is en ondersteunt bij het maken van een veiligheidsplan. Zij zijn overwegend positief zijn. Tegelijkertijd zijn ook enkele punten genoemd die beter kunnen. Uit de interviews met zowel gezinsmanagers als gedragsdeskundigen komt naar voren dat het maken van een goed veiligheidsplan niet eenvoudig is. Het achterhalen

van informatie over de ernst en de kern van de problematiek en het motiveren van gezinsleden om openheid te geven kost bijvoorbeeld tijd, waardoor het soms langer duurt voordat men de actuele veiligheid met een zes kan beoordelen.

Ook worden het maken van controleerbare afspraken en het motiveren van ouders om het netwerk te betrekken (of de afwezigheid netwerk) benoemd als factoren die in de praktijk lastig blijken. Eén senior omschrijft dat er soms meer tijd genomen moet worden om een samenwerking met een gezin op gang te krijgen, waarbij het vaak pas enige tijd later mogelijk wordt om hen te motiveren en zelf te laten formuleren wat zij moeten gaan doen om de veiligheid te vergroten. Het te snel opleggen van door de gezinsmanager geformuleerde afspraken lijkt volgens meerdere respondenten niet te werken. Daarnaast verschilt de moeilijkheid per vorm van onveiligheid. Het maken van afspraken over de problematiek bij een jeugdige wordt daarbij door twee respondenten als voorbeeld genoemd van een lastig onderwerp, doordat het maken van afspraken met pubers lastig kan zijn.

Een senior gezinsmanager benoemt dat de verwachtingen van gedragsdeskundigen door gezinsmanagers soms niet als reëel ervaren worden: *“Soms word je echt drie keer teruggestuurd met het is al niet helemaal een dekkend plan en dan denk ik ja, maar het gaat ook niet meer worden dan dit”*. Eén van de gedragsdeskundigen geeft dit ook aan, zij vertelt dat *“het in de werkelijkheid erg lastig is om volledig werkend en controleerbaar veiligheidsplan te maken en soms geaccepteerd moet worden dat een veiligheidsplan niet zaligmakend kan zijn en een waterdicht veiligheidsplan een utopie betreft”*.

Betere instructie gebruik instrument

Het gaat met name om meer of betere uitleg hoe het instrument gebruikt moet worden in de praktijk. Hieronder staan de punten die door meerdere respondenten werden benoemd:

- Uitleg is nodig over hoe de items uit onderdeel A van de HAVIK het best kunnen worden gebruikt in het gezinsplan. Wordt het hele item opgenomen in het gezinsplan, of alleen dat onderdeel dat van toepassing is op het gezin (de brede en voor de cliënt soms ingewikkelde formulering van de items kunnen bij het lezen van het gezinsplan tot onduidelijkheid of weerstand leiden). Er is nu geen eenduidige afspraak hoe de items worden opgenomen. Enkele gezinsmanagers geven aan alleen dit deel te selecteren, omdat ze het anders niet eerlijk vinden tegenover het gezin en/of goed kunnen uitleggen. Dit geeft ook specifiekere informatie (voor bijvoorbeeld collega's). Dit geldt ook voor 'vermoedens van'.
- De instructie vermeldt dat de HAVIK niet wordt aangepast bij positieve veranderingen, maar hierover is discussie en in de teams wordt verschillend gehandeld. Twee gedragsdeskundigen zijn van mening dat het ten positieve scoren een gezin beloont en in hun kracht kan zetten. Een senior omschrijft dat het laten staan van eerder gescoorde items die zijn afgesloten verwarrend kan zijn zodra een gezin overgaat naar de borgingsfase of overgedragen wordt aan het voorveld.
- De koppeling tussen de vormen van onveiligheid uit onderdeel A en de bodemeisen in onderdeel B zou beter kunnen, eventueel door een toevoeging van welke bodemeisen eruit komen indien bepaalde items zijn aangekruist in de HAVIK.
- Uitleg is nodig over hoe je tot maximaal drie bodemeisen komt, terwijl er bij veel gezinnen meer dan drie vormen van actuele onveiligheid aan de orde zijn.
- Enkele gezinsmanagers geven aan dat niet altijd helder is wat met een item wordt bedoeld. De begrippen zijn nu “nog te veel een grijs gebied”. Zij vinden de gegeven toelichting niet voldoende.

Daarnaast zijn er twee opmerkingen die door 1 van de 8 gezinsmanagers werden genoemd:

- met de HAVIK kijk niet naar onderliggende oorzaken van gedrag kijkt, maar alleen naar de uitingen van actuele onveiligheid. Dit kan verwarrend zijn of verkeerd geïnterpreteerd

worden. Een voorbeeld: *“want we weten ook van armoede als mensen onder hele hoge druk staan dan is dat van invloed op hun functioneren, maar dat betekent niet automatisch dat deze mensen cognitief niet helemaal bij zijn. Nee, ze hebben zulke grote stress wat ervoor zorgt dat het lijkt dat iemand bijvoorbeeld kenmerken van borderline, Asperger of weet ik veel lijkt te hebben. Dat hoeft het niet zo te zijn, maar dan moeten we bij de bron kijken wat maakt dat hij gestrest is. Stress die ervoor zorgt dat jij je zo gaat gedragen. Is dat een interne stress die bij jou altijd al is geweest of zijn omgevingsfactoren bijvoorbeeld vanuit de vechtscheiding of vanuit financiële problematiek dat je deze stress hebt en dus handel je wat lijkt op iemand die borderline zou kunnen hebben.”*

- de HAVIK gaat alleen over wat niet goed gaat, je kan niet kwijt wat wél goed gaat. Dit zou voor praktijk wel helpend zijn, zodat bijvoorbeeld ouders dit ook zien.

Training en ondersteuning zijn nodig

Uit de interviews blijkt dat de enige gezinsmanager die de e-learning van de HAVIK niet had gevolgd, geen juist begrip had van de verschuiving van 'actuele onveiligheid' naar 'actuele veiligheid' en zich hier niet bewust van was. Ook wordt aangegeven door senior gezinsmanagers dat trainee gezinsmanagers vaker moeite hebben met het maken van een veiligheidsplan. Het volgen van de training en het ontvangen van ondersteuning in de praktijk 'on-the-job' is dan ook belangrijk.

Taalgebruik HAVIK

Bij het bespreken van de duidelijkheid van het instrument voor gezinnen wordt door alle respondenten herkend dat het taalgebruik is toegespitst op de professionals. De gedragsdeskundigen en de senioren omschrijven dat het taalgebruik in de HAVIK een vertaalslag vereist naar de cliënt. Zowel de gedragsdeskundigen als senioren zijn van mening dat de professional dit moet kunnen en dit ook lijkt te lukken. Een senior gezinsmanager geeft hierover aan dat *“bij het vertalen van de onveiligheid in de taal van de cliënt het risico ontstaat dat gezinsmanagers uit angst voor weerstand of verlies van een samenwerking met het gezin verzachtende woorden kunnen gebruiken waardoor de ernst van de situatie ten onrechte minder sterk omschreven wordt”*.

Structuur in basisteam

De HAVIK komt in basisteamoverleg met name aan bod door dat nieuwe gezinnen structureel worden besproken. Het risico bestaat dat de aandacht voor actuele veiligheid afneemt zodra een gezin overgaat naar de tweede fase. Oorzaken hiervoor zijn; actuele veiligheid kan soms een onaangenaam onderwerp zijn om tijdens een uitvoerdersoverleg te bespreken, er bestaat door de structuur van het basisteamoverleg minder aandacht voor de HAVIK zodra gezinnen fase twee bereiken, de aandacht van het gezin zelf verzwakt of omdat het minder belangrijk gevonden wordt door verbetering van de veiligheid in het gezin en de aanwezigheid van hulpverlening door ketenpartners.

Deelvraag 5: In hoeverre wordt actuele veiligheid en het handelen naar de bevindingen bij onveiligheid geoperationaliseerd door de HAVIK?

Op basis van de interviews met de portefeuillehouders kindveiligheid, gedragsdeskundigen en senior gezinsmanagers is een lijst opgesteld van aspecten van een veiligheidsplan die doorslaggevend zijn voor het operationaliseren en vergroten van actuele veiligheid, zie tabel 1. 11 veiligheidsplannen zijn op deze 10 aspecten onderzocht.

Volledigheid van de veiligheidsinschatting

Allereerst is bekeken of bij onderdeel A de meest recente HAVIK van het gezin alle vormen van actuele veiligheid zijn aangegeven die volgens het gezinsplan aanwezig waren. De informatie uit het veiligheidsplan is vergeleken met de overige delen uit het gezinsplan. Binnen zes van de elf veiligheidsplannen bleken alle in het gezinsplan bekende vormen van actuele veiligheid omschreven. In twee veiligheidsplannen ontbraken twee items in onderdeel A van de HAVIK maar waren er wel bodemeisen en veiligheidsafspraken over een niet geregistreerd item geschreven. Bij drie veiligheidsplannen hadden er op basis van informatie uit het gezinsplan drie items meer geregistreerd moeten worden dan het geval was.

De items die hierbij het vaakst ontbraken in de HAVIK waren:

- één of meer opvoeders die emotioneel en/of fysiek onvoldoende beschikbaar zijn (vier keer)
- fysieke, pedagogische, educatieve en/of emotionele verwaarlozing van het kind (drie keer).

Doorslaggevende aspecten bij maken veiligheidsplan	Van toepassing	Deels van toepassing	Niet van toepassing
1. Het omschrijft alle aanwezige vormen van actuele onveiligheid.	6	2	3
2. De bodemeisen zijn duidelijk en specifiek omschreven, er wordt over alle vormen van onveiligheid gespecificeerd welke onveiligheid niet meer mag voorkomen.	3	5	3
3. De veiligheidsafspraken zijn gebaseerd op de bodemeisen.	4	6	1
4. De veiligheidsafspraken bieden korte, en duidelijke (smart) instructies in de taal van het gezin en omschrijven hoe er aan de onveiligheid gewerkt gaat worden.	6	4	1
5. De veiligheidsafspraken zijn gericht op de dagelijkse routine van het gezin en omschrijft de momenten waarop de risico's het grootst zijn.	7	3	1
6. De veiligheidsafspraken zijn realistisch.	6	5	0
7. De veiligheidsafspraken zijn controleerbaar.	2	7	2
8. Er wordt gebruik gemaakt van het informele en/ of professionele netwerk om het gezin.	6	3	2
9. Het netwerk staat vermeld in het veiligheidsplan, er staat duidelijk omschreven hoe zij deelnemen aan het veiligheidsplan.	3	4	4
10. De volgende stap staat concreet omschreven en biedt uitleg over wat het in de praktijk zal betekenen als de veiligheidsafspraken niet nagekomen worden.	6	3	2

Tabel 2. Analyse veiligheidsplannen N=11

Specificiteit van de bodemeisen

Over het algemeen werden er duidelijke en specifieke bodemeisen omschreven, maar kon de koppeling met deel A van de HAVIK verbeterd worden. In acht van de elf veiligheidsplannen sloten

de bodemeisen niet volledig op de items van onderdeel A aan. In de drie overige veiligheidsplannen dekte de bodemeisen wel alle gescoorde items. In vijf gevallen waar deels van toepassing werd gescoord stonden wel heldere en specifieke bodemeisen geschreven maar ontbrak er een bodemeis over een gescoord item. In twee andere veiligheidsplannen waren de bodemeisen onvoldoende duidelijk omschreven en dekten deze onvoldoende de volledige onveiligheid. Tot slot ontbraken in één veiligheidsplan de bodemeisen geheel.

Koppeling veiligheidsafspraken en bodemeisen

In vier veiligheidsplannen sloten de bodemeisen en veiligheidsafspraken volledig op elkaar aan. In de zes gevallen waarbij 'deels van toepassing' werd gescoord, stonden er ook afspraken omschreven die buiten de gescoorde items of bodemeisen vielen. Waar niet van toepassing werd gescoord betrof het veiligheidsplan waar de bodemeisen ontbraken, de koppeling met de gescoorde items in onderdeel A was hier echter volledig.

Duidelijkheid veiligheidsafspraken

In een kleine meerderheid van de veiligheidsplannen (zes keer) stonden de veiligheidsafspraken zonder het gebruik van vaktermen in voor de cliënt duidelijke taal omschreven en waren deze gericht op *hoe* er aan de onveiligheid gewerkt dient te worden. In vier veiligheidsplannen waarbij 'deels van toepassing' werd gescoord gold dat er enkel bij een deel van de afspraken omschreven stond hoe er precies aan de onveiligheid gewerkt moest worden. In één HAVIK stonden de veiligheidsafspraken niet volgens richtlijn omschreven, daar werd enkel omschreven welke vorm van onveiligheid niet meer mag voorkomen.

Risicomomenten in de dagelijkse routine

In zeven van de elf veiligheidsplannen stonden één of meer afspraken omschreven waarbij aandacht was voor de meest risicovolle momenten in de dagelijkse routine binnen het gezin. Dit werd in deze gezinnen specifiek en volledig omschreven. In de vier overige veiligheidsplannen was er ruimte voor verbetering door de veiligheidsafspraken nog concreter te omschrijven en beter te specificeren op de dagelijkse risico's en routine van het gezin.

Haalbaarheid van de veiligheidsafspraken

Wat betreft de haalbaarheid van de afspraken blijkt dat de gezinsmanagers over het algemeen tot passende en realistische afspraken komen, er waren binnen de steekproef geen irreële veiligheidsafspraken gevonden. In de vijf veiligheidsplannen die als 'deels van toepassing' werden beoordeeld waren er naast realistische afspraken ook één of meer veiligheidsafspraken waarbij afgevraagd kon worden of deze in de praktijk voldoende effect zou hebben op de actuele veiligheid.

Controleerbaarheid van de afspraken

Het met het gezin maken van controleerbare veiligheidsafspraken blijkt moeilijker. Binnen zeven HAVIK's stonden enkel een aantal controleerbare afspraken. Zoals uit de vorige deelvraag blijkt moet daarbij rekening gehouden worden dat het maken van controleerbare afspraken in het algemeen lastig is en door de afwezigheid van netwerk soms enkel beperkt mogelijk is. Ook betrof een deel van de (niet controleerbare) afspraken minder urgente afspraken of bleek er uit het gezinsplan sprake van medewerking of een vertrouwensrelatie met gezinsleden waardoor het minder noodzakelijk leek te zijn dat de veiligheidsafpraak door derden getoetst moest worden. Daarbij bleek in sommige gevallen uit de resultaten in het gezinsplan dat er door de inzet van hulpverlening wel structureel zicht was op de omschreven onveiligheid, maar stond dit niet omschreven in de veiligheidsafspraken van de HAVIK. Het organiseren van toezicht op de veiligheidsafspraken werd het vaakst gerealiseerd door de inzet vanuit het professionele netwerk.

Het betrekken van netwerk

Bij zes gezinnen werd goed gebruik gemaakt van het netwerk. Bij de drie gezinnen waar 'deels van toepassing' werd gescoord werd de betrokkenheid van het netwerk beperkt tot een aantal afspraken of was er enkel een passieve rol voor het netwerk (bijvoorbeeld de ouder neemt bij herhaling van onveilig gedrag contact op met school, hulpverlening of de politie). In de meeste veiligheidsplannen werd het formele netwerk betrokken voor het borgen van de veiligheidsafspraken. In de elf onderzochte HAVIK's waren er bij zes gezinnen één of meer hulpverlenende instanties betrokken, bij drie gezinnen werd er een informeel netwerk bij de veiligheidsafspraken omschreven. In slechts twee gezinnen stond geen formeel of informeel netwerk omschreven.

Vermelding van het netwerk

Bij drie veiligheidsplannen was duidelijk omschreven wie betrokken was (bijvoorbeeld door vermelding van een naam en telefoonnummer) en wat diegene precies zou doen. In de overige acht veiligheidsplannen werd geen naam genoemd en kon de specifieke rol of afspraak met de betrokkene concreter toegelicht worden.

De volgende stap

In de omschrijvingen van de volgende stap werd in zes casussen duidelijk en concreet omschreven wat dit in de praktijk zou betekenen, waarbij dit op basis van de informatie in de HAVIK en het gezinsplan ook logische vervolgstappen waren. Bij drie omschrijvingen waar 'deels van toepassing' werd gescoord was de volgende stap te algemeen omschreven en kon de vertaling naar de praktijk beter omschreven worden. Twee keer stond de volgende stap enkel als consequentie omschreven waarbij de vervolgstap het overwegen van een terugmelding bij de Raad voor de Kinderbescherming of overplaatsing van een jeugdige naar een andere instelling betrof.

Het verloop van de actuele veiligheid

Uit de analyse van de veiligheidscijfers en veiligheidslijn bleek dat in negen van de elf gezinnen de actuele veiligheid al meer drie maanden of langer stabiel was. Bij vijf van gezinnen werd de actuele veiligheid binnen twee weken (en soms direct) met een zes beoordeeld en is de actuele veiligheid vervolgens stabiel gebleven. Deze zes plannen scoorden relatief goed op de onderzochte criteria. Bij vier gezinnen werd pas na een langere periode (na zes, negen en in twee gevallen tien maanden) een voldoende behaald, maar bleek de actuele veiligheid sindsdien reeds meer dan drie maanden stabiel. Bij drie van deze gezinnen bleek uit de onderbouwing van de veiligheidscijfers dat de rust en veiligheid in het gezin pas stabiel werd nadat er na een escalatie of incident voor een stevigere maatregel (zoals de inzet van intensieve hulpverlening, verhuizing van een ouder of een uithuisplaatsing) gekozen werd. In twee van deze situaties bleken de gezinsplannen pas na acht en tien maanden vastgesteld te zijn. Binnen twee gezinnen bleek de actuele veiligheid gedurende de gehele betrokkenheid van Jeugdbescherming wisselend voldoende en onvoldoende. Dit betrof in beide gevallen een gezin dat werd begeleid wegens een jeugdreclasseringsmaatregel waar herhaaldelijk recidive plaatsvond.

Deelvraag 6: Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid

Vignettenstudie passend bij werkelijke praktijk Jeugdbescherming

Alle 142 participanten kregen twee vignetten voorgelegd om de actuele veiligheid te beoordelen met de HAVIK. Om de resultaten context te geven, zijn eerst twee stellingen voorgelegd. De eerste stelling was in hoeverre de beoordelaars het invullen van de HAVIK binnen dit onderzoek als gemakkelijk ervaren. De stelling luidde: “*Ik vond dit makkelijk om te doen*”. Uit de resultaten bleek dat de beoordelaars het uitvoeren van de opdracht gemiddeld als redelijk makkelijk hebben ervaren: een gemiddelde van $M = 3.24$ op een schaal van 1-5 ($SD = 0.85$). 19,5% van de beoordelaars waren het (helemaal) oneens, 40,5% neutraal en 40% (helemaal) eens met de stelling. De tweede stelling was in hoeverre zij oordeelden dat de opdracht gelijk stond aan de werkelijke praktijk binnen Jeugdbescherming Regio Amsterdam. De stelling luidde: “*Deze opdracht staat gelijk aan de werkelijke praktijk binnen Jeugdbescherming Regio Amsterdam*”. De beoordelaars vonden de opdracht goed vergelijkbaar met de werkelijke praktijk, zo bleek uit een gemiddelde van $M = 3.90$ op een schaal van 1-5 ($SD = 0.92$). Hier was 8,2% van de beoordelaars het (helemaal) oneens, 19,8% neutraal en 72% (helemaal) eens met de stelling.

Onderdeel A: Vormen van actuele onveiligheid

Sommige vormen van onveiligheid vaker gesignaleerd dan andere

Om onderdeel A van de HAVIK (de 11 vormen van actuele onveiligheid) te analyseren, is een aparte dataset gemaakt waarbij iedere vorm van actuele onveiligheid per beoordelaar een aparte variabele vormde. Zo kreeg iedere vorm van actuele onveiligheid maximaal 11 variabelen, gelijk aan het maximaal aantal beoordelaars per casus. Deze variabelen gaven weer of de vorm van actuele onveiligheid als aan- of afwezig werd beoordeeld per casus. Vervolgens is een opsomming gemaakt van het aantal aanwezige en afwezige vormen van onveiligheid binnen een casus, welke is gedeeld door het aantal beoordelaars per casus.

Uit Tabel 3 volgt dat over alle casussen 6 van de 11 vormen van actuele onveiligheid vaker als aanwezig, dan als afwezig werden beoordeeld. De vormen ‘*psychi(atri)sche problematiek en/of licht verstandelijke beperking bij opvoeder(s)*’, ‘*stress bij opvoeder(s) en/of problemen in het gezin*’, ‘*verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in het gezin*’ en ‘*psychi(atri)sche problematiek, licht verstandelijke beperking en/of gedragsproblematiek bij het kind*’ werden met percentages tussen de 59% en 69% net vaker aanwezig dan afwezig beoordeeld binnen alle ingevulde HAVIK’s. Van deze vormen was volgens beoordelaars net in meer dan de helft van alle beoordelingen sprake.

De vormen ‘*fysieke, pedagogische, educatieve en/of emotionele verwaarlozing van het kind*’ en ‘*opvoeder(s) emotioneel en/of fysiek onvoldoende beschikbaar*’ werden met respectievelijk 71% en 74% vaker als aanwezig dan afwezig beoordeeld binnen alle beoordelingen. Er was volgens de beoordelaars relatief vaak sprake van deze vormen van actuele onveiligheid binnen de ingevulde HAVIK’s. De percentages van vormen van actuele onveiligheid die vaker als afwezig dan aanwezig werden beoordeeld binnen alle beoordelingen, lagen hoger dan de percentages aanwezige vormen van actuele onveiligheid. De vormen ‘*fysieke mishandeling van het kind*’ en ‘*psychische mishandeling van het kind*’ werden door beoordelaars over alle beoordelingen voor 78% als afwezig gescoord. De vormen ‘*seksueel misbruik van het kind*’, ‘*criminaliteit binnen het gezin*’ en ‘*ontvoering en/of eergereleerd geweld in het gezin of de familie*’ werden door beoordelaars over alle beoordelingen tussen de 84% en 99% als afwezig gescoord.

Tabel 3. Overzicht gemiddelde % aan- en afwezigheid vormen actuele onveiligheid (onderdeel A) HAVIK, gescoord door beoordelaars over alle casussen (N=30)

Vormen van actuele onveiligheid	Gemiddeld % aanwezigheid	Gemiddeld % afwezigheid
1. psychi(atri)sche problematiek en/of een lvb bij een of meerdere opvoeders.	66% ⁺	34%
2. stress bij een of meer opvoeders en/of problemen in het gezin, waaronder schulden en huisvestingsproblemen.	59% ⁺	41%
3. verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in het gezin.	65% ⁺	35%
4. fysieke mishandeling van het kind.	22%	78% ⁻
5. psychische mishandeling van het kind.	22%	78% ⁻
6. fysieke, pedagogische, educatieve en/of emotionele verwaarlozing van het kind.	71% ⁺	29%
7. één of meer opvoeders die emotioneel en/of fysiek onvoldoende beschikbaar zijn.	74% ⁺	26%
8. seksueel misbruik van het kind incl. loverboyproblematiek en mensenhandel.	1%	99% ⁻
9. psychi(atri)sche problematiek, lvb en/of gedragsproblematiek bij het kind, waaronder schoolverzuim, problematisch middelengebruik, radicalisering en/of criminaliteit.	60% ⁺	40%
10. criminaliteit binnen het gezin.	16%	84% ⁻
11. ontvoering en/of eengerelateerd geweld in het gezin of de familie.	3%	97% ⁻

Note. + = vorm van actuele onveiligheid wordt binnen alle casussen door beoordelaars vaker als aanwezig beoordeeld. - = vorm van actuele onveiligheid wordt binnen alle casussen door beoordelaars vaker als afwezig beoordeeld.

Overeenstemming over aanwezigheid

Om de resultaten betreffende de mate van overeenstemming tussen beoordelaars over de vormen van actuele onveiligheid overzichtelijk te maken, zijn de afzonderlijke vormen van actuele onveiligheid per casus onderverdeeld in categorieën.

1. Categorie 1 (eens over afwezigheid): mate van overeenstemming over de aanwezigheid van de vorm van actuele onveiligheid tussen de 0% en 20%: de beoordelaars het dus in grote mate met elkaar eens over de afwezigheid van deze vorm van actuele onveiligheid bij de betreffende casus.
2. Categorie 2 (oneens over aan- of afwezigheid): tussengroep waarbij beoordelaars het tussen de 20% en 80% eens waren over aan- of afwezigheid van een vorm van actuele onveiligheid.
3. Categorie 3 (eens over aanwezigheid): mate van overeenstemming over de aanwezigheid van de vorm van actuele onveiligheid tussen de 80% en 100%.

Tabel 4 geeft een overzicht van de frequentie hoeveel casussen er per vorm van actuele onveiligheid binnen de drie categorieën voorkwamen. Het hoogst aantal casussen waarover beoordelaars overeenstemming hadden, waren de vormen van actuele onveiligheid die men als afwezig had beoordeeld. Over de afwezigheid van de vormen 'seksueel misbruik van het kind' en 'ontvoering en/of eengerelateerd geweld in het gezin of de familie' waren beoordelaars het in 29 van de 30 casussen voor minimaal 80% eens (categorie 1). Ook waren beoordelaars het voor een groot deel van de casussen voor minimaal 80% eens over de afwezigheid van 'criminaliteit binnen het gezin' (23 casussen), 'fysieke -' (21 casussen) en 'psychische mishandeling van het kind' (20 casussen).

Tabel 4. Overzicht van aantallen en percentages waarin casussen (N = 30) per vorm van actuele onveiligheid (onderdeel A) van de HAVIK, binnen de categorieën mate van overeenstemming tussen beoordelaars vallen.

Vormen van actuele onveiligheid	Categorie 1		Categorie 2		Categorie 3	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
1. psychi(atri)sche problematiek en/of lvb bij opvoeder(s).	4	13%	12	40%	14	47%
2. stress bij opvoeder(s) en/of problemen in gezin.	5	17%	14	47%	11	37%
3. verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in gezin.	6	29%	10	33%	14	47%
4. fysieke mishandeling van het kind.	21	70%	5	17%	4	13%
5. psychische mishandeling van het kind.	20	67%	8	27%	2	7%
6. fysieke, pedagogische, educatieve en/of emotionele verwaarlozing van het kind.	2	7%	14	47%	14	47%
7. opvoeder(s) emotioneel en/of fysiek onvoldoende beschikbaar.	-	-	15	50%	15	50%
8. seksueel misbruik van het kind.	29	97%	1	3%	-	-
9. psychi(atri)sche problematiek, lvb en/of gedragsproblematiek bij kind.	6	20%	11	37%	13	43%
10. criminaliteit binnen het gezin.	23	77%	6	20%	1	3%
11. ontvoering en/of eengerelateerd geweld in gezin of de familie.	29	97%	1	3%	-	-

Note. Categorie 1 = tot 0.2 eens over aanwezigheid vorm van actuele onveiligheid (en vanaf 0.8 eens over afwezigheid vorm van actuele onveiligheid); Categorie 2 = mate van overeenstemming tussen 0.2 – 0.8, oneens over aan- of afwezigheid vorm van actuele onveiligheid; Categorie 3 = vanaf 0.8 eens over aanwezigheid vorm van actuele onveiligheid (en tot 0.2 eens over afwezigheid vorm van actuele onveiligheid).

Overeenstemming over aan- of afwezigheid

Per vorm van actuele onveiligheid is één score berekend: percentage gemiddelde overeenstemming over de aan- of afwezigheid van vormen van actuele onveiligheid. Bij het omscoren is geen rekening meer gehouden met het onderscheid tussen aan- of afwezigheid van een vorm van actuele onveiligheid, maar is de score > 50% gekozen. Het is immers zo dat alle scores < 50% bij aanwezigheid van een vorm van actuele onveiligheid, automatisch het omgekeerde betekenen voor de afwezigheid van betreffende vorm van actuele onveiligheid, namelijk > 50%. Tabel 5 geeft een overzicht van de mate van overeenstemming tussen beoordelaars over de aan- of afwezigheid van een vorm van actuele onveiligheid, gemiddeld over alle casussen.

Bij 8 van de 11 vormen van actuele onveiligheid is sprake van een hoge mate van overeenstemming (> 80%) tussen beoordelaars (tussen de 84% en 99%):

- 'psychi(atri)sche problematiek en/of een licht verstandelijke beperking bij opvoeder(s)',
- 'verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in het gezin',
- 'fysieke mishandeling van het kind',
- 'psychische mishandeling van het kind',
- 'seksueel misbruik van het kind',
- 'psychi(atri)sche problematiek, licht verstandelijke beperking en/of gedragsproblematiek bij het kind',
- 'criminaliteit binnen het gezin'
- 'ontvoering en/of eengerelateerd geweld in het gezin of de familie'.

De overige 3 vormen van actuele onveiligheid hadden een percentage van overeenstemming tussen de 77% en 79%:

- stress opvoeder(s) en/of problemen in het gezin
- fysieke, pedagogische, educatieve en/of emotionele verwaarlozing van het kind
- opvoeder(s) emotioneel en/of fysiek onvoldoende beschikbaar

De gemiddelde mate van overeenstemming tussen beoordelaars, over alle casussen, voor alle vormen van actuele onveiligheid van onderdeel A van de HAVIK, van $M = 0.87$ (87%).

Tabel 5. Een overzicht van de gemiddelde mate van overeenstemming tussen beoordelaars (N = 284) over aan- of afwezigheid per vorm van actuele onveiligheid (onderdeel A) van de HAVIK

Vormen van actuele onveiligheid	% overeenstemming aan- of afwezigheid
1. psychi(atri)sche problematiek en/of een lvb bij opvoeder(s).	84 %*
2. stress bij opvoeder(s) en/of problemen in het gezin.	77 %
3. verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in het gezin.	86 %*
4. fysieke mishandeling van het kind.	91 %*
5. psychische mishandeling van het kind.	85 %*
6. fysieke, pedagogische, educatieve en/of emotionele verwaarlozing van het kind.	79 %
7. opvoeder(s) emotioneel en/of fysiek onvoldoende beschikbaar.	79 %
8. seksueel misbruik van het kind.	99 %*
9. psychi(atri)sche problematiek, lvb en/of gedragsproblematiek bij het kind.	85 %*
10. criminaliteit binnen het gezin.	92 %*
11. ontvoering en/of eengerelateerd geweld in het gezin of de familie.	97 %*

Note. * = gemiddeld tussen alle beoordelaars over alle casussen een hoge mate van overeenstemming (> 80%) over de aan- of afwezigheid.

Onderdeel B: Bodemeisen

Beoordelaars werden gevraagd maximaal 3 bodemeisen te beschrijven op basis van de in onderdeel A omcirkelde vormen van actuele onveiligheid. De bodemeisen waren niet expliciet gekoppeld aan de vormen van actuele onveiligheid. In totaal hebben de beoordelaars 769 bodemeisen gesteld over alle 30 de casussen. Niet iedereen heeft 3 bodemeisen per casus beschreven. Beoordelaars hebben 281 eerste, 272 tweede en 216 derde bodemeisen beschreven. De 11 meest genoemde bodemeisen ($N = 610$; 79% van het totaal aantal beschreven bodemeisen) zijn gecategoriseerd en per casus onderverdeeld in eerste, tweede en derde meest genoemde gecategoriseerde bodemeis. Tabel 6 toont een overzicht van de frequenties en percentages hoe vaak de gecategoriseerde bodemeisen zijn genoemd door alle beoordelaars in alle casussen.

Veel gestelde (categorieën van) bodemeisen zijn: *te allen tijde een emotioneel en fysiek beschikbare volwassene* en *geen getuige en/of slachtoffer van verbaal en/of fysiek (huiselijk) geweld* en *worden niet belast met volwassen problematiek en taken*. Bij elkaar vormden deze drie gecategoriseerde bodemeisen 59% procent van alle door beoordelaars meest genoemde categorieën bodemeisen, in alle casussen. Bij de eerste beschreven bodemeisen was er relatief weinig variatie in categorieën. De categorie bodemeis *geen getuige en/of slachtoffer van verbaal en/of fysiek (huiselijk) geweld* was met 147 keer de meest genoemde eerste beschreven bodemeis, naast slechts vier andere categorieën bodemeisen. De categorie bodemeis *te allen*

tijde een emotioneel en fysiek beschikbare volwassene' werd het meest als tweede ($N = 86$) en derde ($N = 33$) bodemeis beschreven. Echter was bij de tweede en derde beschreven bodemeis meer variatie te zien en werden de andere categorieën bodemeisen vaker benoemd.

Binnen de dataset van de bodemeisen is per casus aangegeven welke van de categorieën bodemeisen als meest genoemde categorie voorkwam. Om te weten binnen hoeveel casussen de gecategoriseerde bodemeisen voorkwamen, ongeacht of deze door beoordelaars als eerste, tweede of derde bodemeis werden beschreven, is een frequentie overzicht gemaakt zoals te zien in Tabel 7. Hieruit bleek dat beoordelaars het in 27 van de 30 casussen eens waren over de categorie bodemeis *'te allen tijde een emotioneel en fysiek beschikbare volwassene'*, ongeacht of deze als eerste, tweede over derde bodemeis werd beschreven.

Tabel 6. Overzicht van frequenties en percentages van voorkomen van genoemde categorie bodemeisen ($N = 769$) (onderdeel B) bij de HAVIK, over alle casussen

Categorie bodemeisen	Totaal	1 ^e beschreven bodemeis	2e beschreven bodemeis	3e beschreven bodemeis
- Geen getuige en/of slachtoffer van verbaal en/of fysiek (huiselijk) geweld.	175 23%	147	19	9
- Te allen tijde een emotioneel en fysiek beschikbare volwassene.	181 24%	62	86	33
- Worden niet belast met volwassen problematiek en taken.	95 12%	40	28	27
- Accepteert en houdt zich aan afspraken, zowel thuis als met de hulpverlening.	40 5%	-	23	17
- Passende, positieve dagbesteding.	35 5%	24	-	11
- Komt niet in aanraking met politie/justitie.	20 3%	13	-	7
- Worden voorzien in basisbehoeften: eten, drinken, school, bed etc.	18 2%	-	15	3
- Voorspelbaarheid in contact met beide ouders.	18 2%	-	7	11
- Worden niet blootgesteld aan (gevolgen van) alcohol/middelengebruik.	12 2%	-	4	8
- Veilige, stabiele, voorspelbare opvoedomgeving met passende structuur en regels.	11 1%	-	5	6
- Jeugdige is niet verbaal/fysiek agressief.	5 1%	-	5	-

Tabel 7. Overzicht van gemiddelde frequenties en percentages van voorkomen van de door beoordelaars genoemde categorieën bodemeisen (onderdeel B) bij de HAVIK, over alle casussen ($N = 30$).

Categorie bodemeisen	Aantal casussen waarin genoemd	% van voorkomen over alle casussen
- Te allen tijde een emotioneel en fysiek beschikbare volwassene.	27	90%
- Geen getuige en/of slachtoffer van verbaal en/of fysiek (huiselijk) geweld.	19	63%
- Worden niet belast met volwassen problematiek en taken.	16	53%
- Accepteert en houdt zich aan afspraken, zowel thuis als met de hulpverlening.	7	23%
- Passende, positieve dagbesteding.	5	17%
- Worden voorzien in basisbehoeften: eten, drinken, school, bed etc.	3	10%
- Komt niet in aanraking met politie/justitie.	3	10%

- Voorspelbaarheid in contact met beide ouders.	3	10%
- Worden niet blootgesteld aan (gevolgen van) alcohol/middelengebruik.	3	10%
- Veilige, stabiele, voorspelbare opvoedomgeving met passende structuur en regels.	3	10%
- Jeugdige is niet verbaal/fysiek agressief.	1	3%

Beoordelaars waren het daarnaast voor een groot deel van de casussen eens over de gecategoriseerde bodemeisen 'geen getuige en/of slachtoffer van verbaal en/of fysiek (huiselijk) geweld' ($N = 19$) en 'worden niet belast met volwassen problematiek en taken' ($N = 16$). De overige gecategoriseerde bodemeisen kwamen minder vaak als meest genoemde bodemeis voor binnen de casussen, namelijk binnen 1 tot 7 casussen.

Om tot een mate van overeenstemming te komen is berekend in hoeverre beoordelaars het per casus met elkaar eens waren over de meest genoemde gecategoriseerde bodemeisen. Tabel 8 geeft een overzicht van de gemiddelde mate van overeenstemming tussen beoordelaars over alle casussen. Belangrijk te noemen is in geval van de gemiddelden, de inhoud van de eerste, tweede of derde meest genoemde categorie bodemeis niet altijd hetzelfde was. Zoals reeds zichtbaar in Tabel 4 was bijvoorbeeld de categorie bodemeis 'geen getuige en/of slachtoffer van verbaal en/of fysiek (huiselijk) geweld' de meest genoemde categorie als eerste beschreven bodemeis, echter werd deze ook door beoordelaars als tweede of derde bodemeis beschreven. De inhoud van de meest genoemde gecategoriseerde bodemeis verschilde dus per casus, echter gaf de mate van overeenstemming wel weer in hoeverre beoordelaars het per casus eens waren over de inhoud van de eerste, tweede en derde beschreven bodemeis.

Over de eerste meest genoemde categorie bodemeis waren beoordelaars het in hoge mate met elkaar eens ($M = 0.91$). Dat houdt in dat beoordelaars het binnen eenzelfde casus, voor 91% met elkaar eens waren over in ieder geval één van de drie door hen beschreven bodemeisen. De mate van overeenstemming werd lager bij de tweede ($M = 0.68$) en derde ($M = 0.46$) meest genoemde categorie bodemeis.

Tabel 8. Overzicht van gemiddelde mate van overeenstemming tussen beoordelaars per eerste, tweede en derde meest genoemde gecategoriseerde bodemeis (onderdeel B) bij de HAVIK, over alle casussen.

Volgorde van bodemeisen	% mate van overeenstemming
Eerste meest genoemde gecategoriseerde bodemeis	91%
Tweede meest genoemde gecategoriseerde bodemeis	68%
Derde meest genoemde gecategoriseerde bodemeis	46%
Alle meest genoemde gecategoriseerde bodemeisen gezamenlijk	69%

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, uitgedrukt in percentage overeenstemming, nam bij het beschrijven van een eerste, tweede en derde bodemeis dus geleidelijk af. Alle drie de meest genoemde categorieën bodemeisen hadden gezamenlijk, over alle 30 beoordeelde casussen een gemiddelde mate van overeenstemming tussen alle beoordelaars van $M = 0.69$.

Conclusie

Het beoordelen van de kindveiligheid is een belangrijke taak van de professionals binnen Jeugdbescherming. Een veiligheidstaxatie instrument kan hierbij helpen. Er is nog weinig onderzoek verricht naar de kwaliteit van dergelijke instrumenten. De meeste instrumenten stoppen bovendien na een uitkomst van de inschatting, er is verder geen ondersteuning over hoe te handelen omschreven. Om te kunnen slagen in de missie 'Ieder kind blijvend veilig', zag Jeugdbescherming Regio Amsterdam noodzaak voor een nieuw veiligheidstaxatie instrument: de Handelingsgerichte Actuele Veiligheid Inschatting van het Kind (HAVIK). Een tweeledig instrument dat een veiligheidstaxatie combineert met het vormen van een veiligheidsplan, gericht op het maken van afspraken en bepalen van acties ten aanzien van de actuele veiligheid van kinderen binnen kwetsbare gezinnen.

Dit onderzoek richtte zich op de vraag in hoeverre de HAVIK bijdraagt aan het inschatten van de veiligheid van kinderen. Zes deelvragen zijn beantwoord en leveren inzicht in de sensitiviteit en bruikbaarheid in de praktijk, duiding van het concept actuele veiligheid, de operationalisatie daarvan middels het instrument en de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de HAVIK.

De HAVIK is ontworpen om de veiligheid van kinderen in te schatten. Dit onderzoek laat ten eerste zien dat de HAVIK in hoge mate sensitief (96%) is voor het herkennen van zorgen over de actuele onveiligheid in de populatie van Jeugdbescherming. Ook zijn zowel de constructvaliditeit als inhoudsvaliditeit sterk. Er bestaat consensus over de betekenis van actuele veiligheid en op welke wijze dit gemeten dient te worden. De items in onderdeel A van de HAVIK worden als dekkend beschouwd. Wel werden enkele kleine aanpassingen in de formulering van de items of de toelichting voorgesteld. De betekenis die in de praktijk gegeven wordt aan actuele veiligheid sluit goed aan bij het concept actuele veiligheid zoals in het instrument is omschreven. Ook de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van onderdeel A is hoog. Op basis van deze resultaten blijkt dat onderdeel A van de HAVIK geschikt is als hulpmiddel om de veiligheidsproblematiek van in hun ontwikkeling bedreigde kinderen in kaart te brengen en dat de HAVIK inhoudelijk goed aansluit bij hoe gezinsmanagers en gedragsdeskundigen in de praktijk naar veiligheid kijken.

De HAVIK is evenzeer ontworpen om het vormen van een veiligheidsplan te ondersteunen. De HAVIK blijkt als instrument voldoende handelingsgericht om op basis van de veiligheidsinschatting een veiligheidsplan op te stellen met het gezin. Gezinsmanagers geven aan dat zij voldoende richtlijnen krijgen om een veiligheidsplan op te stellen, zij vinden het een bruikbaar instrument. Het beschrijven van bodemeisen na de inschatting van actuele onveiligheid dwingt professionals na te denken over het handelen en biedt daarin tevens ondersteuning. Gezinsmanagers geven aan dat de koppeling tussen zorgen over de actuele veiligheid, het maken van bodemeisen en veiligheidsafspraken verbeterd is en dat dit hun handelen vergemakkelijkt en stimuleert. Dit werd ook duidelijk uit de analyse van een aantal veiligheidsplannen. Patronen werden zichtbaar wat betreft kwaliteit van de veiligheidsplannen en de ontwikkeling van het veiligheidscijfer. Positief is dat de actuele veiligheid in acht van de elf gezinnen al ruime tijd stabiel bleek te zijn. Opvallend was daarbij dat de binnen de veiligheidsplannen die het best naar voren kwamen, de actuele veiligheid vrijwel direct bij de start van het traject geoperationaliseerd werd en sindsdien bijna volledig stabiel gebleven was. Dit betrof zowel gezinnen met minder zware onveiligheid, als waar ernstige vormen van actuele onveiligheid bestonden.

Tegelijkertijd zijn aandachtspunten voor een goed gebruik van de HAVIK aan de orde gekomen. Het maken van een goed veiligheidsplan is niet eenvoudig. Ten eerste bleek bij onderdeel A niet

altijd duidelijk welke vormen van onveiligheid van toepassing waren in een gezin. Dit omdat in enkele van de 11 items in onderdeel A van de HAVIK meerdere vormen samen worden beschreven. Het zou echter helder moeten zijn om welke vorm van onveiligheid het gaat, zodat dit ook helder besproken kan worden met het gezin en het op een accurate wijze in het gezinsplan beschreven staat. Ten tweede blijkt de koppeling tussen actuele veiligheid, bodemeisen en veiligheidsafspraken - nog aandacht behoeft. De bodemeisen in onderdeel B hebben een explicietere link nodig met de aanwezigheid van de vormen van actuele onveiligheid in onderdeel A. Ten derde kunnen de veiligheidsafspraken in onderdeel C beter, hoewel de meerderheid van de veiligheidsplannen goede veiligheidsafspraken bevatten. Verbetering is mogelijk op: de controleerbaarheid van de veiligheidsafspraken, het specificeren hoe er door betrokkenen aan de onveiligheid gewerkt gaat worden, op welke specifieke risicomomenten de afspraken gericht zijn en de rol van het netwerk bij de veiligheidsafspraken. Ten slot kan bij onderdeel D het verwoorden van 'de volgende stap' specifieker omschreven worden.

Discussie

De HAVIK draagt in de praktijk goed bij aan het inschatten van actuele veiligheid en het opstellen van een veiligheidsplan. De kwaliteit van de HAVIK als veiligheidstaxatie-instrument lijkt over het redelijk op orde. Het gebruik van het instrument kan verbeterd worden.

De HAVIK is gericht op het inschatten van de 'actuele veiligheid'. Dit is een ander, en ruimer begrip dan 'acute veiligheid' zoals in het veiligheidstaxatie instrument ARIJ. Het is dan ook volgens verwachting dat de HAVIK sensitief is (96%), omdat a) het concept breder is dan acute onveiligheid (omdat deze ook emotionele onveiligheid omvat) en b) ook 'vermoedens van' onveiligheid meeneemt. Het is van belang om voor ogen te houden dat de HAVIK niet zozeer een screeningsinstrument is maar een handelingsgericht instrument dat helpt om (mogelijke) actuele veiligheidsrisico's te inventariseren - maar deze niet voorspelt zoals een screeningsinstrument doet. Er is net als bij eerder onderzoek naar de ARIJ-VT geen harde gouden standaard gebruikt, daarom is er ook niets te zeggen over de predictieve validiteit van het instrument. De HAVIK biedt wel meer handvatten dan de ARIJ-VT voor de praktijk, in die zin is het een aanvulling. Het is belangrijk om bewust te zijn van dit verschil, omdat dit gevolgen heeft voor het gebruik en de interpretatie van de HAVIK.

Het werken aan en vergroten van actuele veiligheid (ondanks de steun die ervaren wordt door het instrument) is een complexe taak. Ondersteuning binnen het team is nodig om een goede inschatting te maken, een veiligheidsplan te maken en dit onder de aandacht te houden. Deze aandacht in de dagelijkse praktijk kan mogelijk ook een hogere mate van interbeoordelaarsbetrouwbaarheid veroorzaken.

De implementatie van het gebruik van de HAVIK is nog niet volbracht. De koppeling tussen de vormen van actuele onveiligheid, bodemeisen en veiligheidsafspraken behoeft nog aandacht en er is nog ruimte voor verbetering in het maken van veiligheidsafspraken. Hierbij dient er voldoende aandacht te zijn voor hoe er aan de veiligheid gewerkt gaat worden, wat risicomomenten zijn en op welke manier het netwerk hierbij ondersteunt. Verschillende acties zijn nodig om de implementatie verder vorm te geven, met name wat betreft het 'hoe': hoe gebruik ik als gezinsmanager de HAVIK op een passende manier in de praktijk (zie aanbevelingen)? Deze punten worden momenteel uitgewerkt in een multidisciplinaire werkgroep binnen Jeugdbescherming.

De opmerking over het verschil tussen actuele veiligheid en acute onveiligheid is bijzonder relevant gezien de ontwikkelingen bij de jeugdhulp en wijkteams in Amsterdam. Momenteel wordt er binnen de jeugdhulp en wijkteams in Amsterdam en omstreken gewerkt aan (meer) eenheid van taal rondom veiligheid van kinderen en het gebruik van gemeenschappelijke veiligheidsinstrumenten. Deze ontwikkeling kan bijdragen aan betere samenwerking in de zorg voor kwetsbare gezinnen. Het gebruik van de HAVIK om de veiligheid in te schatten en de handelingsverlegenheid te verkleinen om een goed veiligheidsplan op te stellen past goed binnen deze ontwikkeling.

Hoewel de HAVIK is ontwikkeld voor toepassing bij de populatie van Jeugdbescherming en ter ondersteuning van het werk van een gezinsmanager, heeft de HAVIK zeker potentie voor toepassing in andere organisaties. Op dit moment werken al een aantal andere organisaties met een (vorm van) veiligheidsplannen, bijvoorbeeld wijkteams. De professionals van deze teams kunnen ook de rol van regisseur hebben, waarbij mogelijke handelingsverlegenheid ten aanzien van veiligheid op kan treden. Het gebruik van de HAVIK past hierbij. Noodzakelijk is wel dat organisaties in gesprek met (de Akademie van) Jeugdbescherming bepalen welke rol en betekenis de HAVIK kan hebben. Dit moet echt in gezamenlijkheid en op basis van praktijkervaringen onderzocht en uitgedacht worden. Vervolgens is een doordachte implementatie nodig, waarbij de organisatie de voorwaarden biedt (tijd om te reflecteren en te leren) waardoor bewustzijn ontstaat van het verschil tussen acute onveiligheid en actuele veiligheid, ongeacht de doelgroep.

Concluderend kan worden gesteld dat met dit onderzoek een stap is gezet in de beoordeling van een nieuw handelingsgericht veiligheidstaxatie instrument, daarbij is er zeker nog ruimte voor verbetering van (het gebruik van) het instrument. Het advies is om door te gaan met de toepassing van de HAVIK bij Jeugdbescherming, omdat dit instrument een hoge mate van sensitiviteit heeft voor het inventariseren en herkennen van vormen van actuele onveiligheid én gezinsmanagers steeds richting geeft in hun handelen bij onveiligheid. Dit is een verbetering ten opzichte van de situatie voor 2019 waarbij alleen de ARIJ-Veiligheidstaxatie gebruikt werd, daarmee werd het handelen van de gezinsmanagers onvoldoende bevorderd. De HAVIK gaat over inschatten en handelen en is dan ook geen 'los screeningsinstrument' maar een hulpmiddel dat is ingebed in een denk- en werkwijze over veiligheid. Deze inbedding heeft verdere aandacht nodig om de gesignaleerde vragen over 'hoe het instrument gebruikt dient te worden' te verminderen en het eenduidig gebruik te stimuleren. Om het gebruik van de HAVIK te verbeteren, is een aantal aanbevelingen geformuleerd.

Aanbevelingen

Om het denken over en handelen op actuele veiligheid met gebruik van de HAVIK te verbeteren zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd:

Aanpassingen instrument

- Sommige items in onderdeel A van de HAVIK beschrijven verschillende elementen, toch wordt niet aangeraden om de items aan te passen. Dit zou leiden tot een flinke toename van het aantal items, waardoor het een lange lijst wordt en dit verminderd de bruikbaarheid. Aangeraden wordt om de items kort toe te lichten in het veiligheidsplan/gezinsplan, zodat duidelijk wordt welk element in de praktijk van toepassing is.
- De formulering van de items zou eventueel verhelderd kunnen worden door het geven van een korte toelichting, waarbij de gezinsmanagers en dus ook de gezinnen beter kunnen zien

om welke specifieke vorm van onveiligheid het gaat en hoe deze zich in de situatie van het betreffende gezin voordoet.

- Voor de leesbaarheid van de items kan overwogen worden de toelichtingen consistent aan te kondigen door bij ieder item 'denk hierbij aan' te gebruiken, waarbij alle voorbeelden pas daarna geschreven worden. Zo wordt het bij een aantal items duidelijker dat de toelichtingen voorbeelden zijn.
- Ook kan overwogen worden om bij items 3 (verbaal en fysiek geweld binnen gezin) en 10 (criminaliteit binnen gezin) het woord gezin te vervangen door 'opvoedomgeving'. Dit stimuleert mogelijk dat ook wordt gedacht aan de actuele veiligheid in situaties bij omgang met familie, het netwerk, een instelling of pleeggezin.
- De naam van het instrument 'HAVIK' wordt becommentarieerd, met name om dat dit in gesprek met het gezin een negatieve associatie geeft. Een aanpassing van de naam is wenselijk.

Aanbevelingen t.a.v. afspraken maken over gebruik en interpretatie HAVIK

- Om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van onderdeel B (bodemeisen) van de HAVIK te verbeteren, valt een explicietere richtlijn aan te bevelen. Ondanks de instructie 'beschrijf max. 3 bodemeisen die je met het gezin bespreekt op basis van de aangekruiste items', lijken bodemeisen toch niet altijd te worden gebaseerd op de aangekruiste items (ofwel de aanwezige vormen van actuele onveiligheid binnen onderdeel A). Dit terwijl de opzet van de HAVIK juist is om de vormen van actuele onveiligheid te verbinden aan het formuleren van bodemeisen. Bekeken moet worden wat maakt dat dit lastig is en hoe dit valt te verbeteren.
- Afspraken moeten gemaakt worden om te verhelderen 1) op welke momenten de HAVIK ingevuld wordt, 2) hoe je de HAVIK gebruikt (de bodemeisen en veiligheidsafspraken) en je verhoudt tot het idee dat de actuele veiligheid (altijd) tenminste '6' moet zijn, 3) hoe je bodemeisen en veiligheidsafspraken prioriteert, 4) hoe we omgaan met het overnemen van de items uit deel A of onderdelen daarvan, in het gezinsplan en 5) hoe er omgegaan moet worden met de registratie van de veiligheid zodra de actuele veiligheid ten positieve verandert. Volgens de gezinsmanagers is een heldere hand-out en beschrijving hiervan op de Wiki helpend.
- Hiertoe zijn de eerste stappen gezet. Er is een werkgroep geformeerd van teammanagers, gedragsdeskundigen, gezinsmanagers en onderzoekers om de vragen en knelpunten rondom het gebruik van de HAVIK uit te diepen en uit te werken en deze informatie als hand-out beschikbaar te maken via de GGWiki (online Wikipedia van Jeugdbescherming) en in de trainingen.

Aanbevelingen t.a.v. training en borging van kennis

- Het begrip actuele veiligheid was voor de meeste gezinsmanagers en gedragsdeskundigen duidelijk, maar niet voor degenen die de introductietraining niet hadden gevolgd. Iedereen zou dan ook minimaal deze e-learning moeten volgen voor een goed begrip van de overgang van 'acute onveiligheid' naar actuele veiligheid. Gezinsmanagers gaven daarnaast aan dat er behoefte is aan bijvoorbeeld terugkombijeenkomsten zodra iedereen praktijkervaring heeft met de HAVIK, met name omdat verschillend met bodemeisen en de consequenties wordt omgegaan.
- Omdat veiligheid en het handelen hiernaar centraal staat in het werk van gezinsmanagers en omdat duidelijk wordt aangegeven dat de HAVIK en het juist toepassen van dit concept niet eenvoudig is, is het belangrijk om het veiligheidsdenken en de HAVIK in alle trainingen van de Jeugdbescherming Akademie te integreren. Dit betekent dat in alle trainingen moet worden gezorgd dat actuele veiligheid op consistente wijze aan bod komt.

- Zowel binnen de trainingen aan gezinsmanagers als in het wekelijks basisteamoverleg moet de FFP methodiek sterk worden ingezet om meer bezig te zijn met 'hoe' je tot effectieve veiligheidsplannen komt waarbij het matchen, motiveren en betrekken van ouders bij het veiligheidsplan voorop staat. Hierbij is het perspectief van het gezin belangrijk.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

- Uit dit onderzoek bleek een goede mate van overeenstemming voor onderdeel A van de HAVIK, maar nog niet duidelijk is wat een 'gouden standaard' kan zijn voor het juist inschatten van actuele veiligheid en in hoeverre de gezinsmanagers hier van afwijken. De vignetten uit dit onderzoek zijn voorgelegd aan een expertgroep (de gedragsdeskundigen met portefeuille kindveiligheid). Deze zijn vergeleken met de beoordelingen van de respondenten uit dit onderzoek, waardoor beter getoetst kan worden of hetgeen bedacht is te meten met de HAVIK, ook daadwerkelijk zo wordt begrepen door de professionals. Ook is gekeken naar de ervaringen van gezinsmanagers van het bespreken van de HAVIK met gezinnen. Indien het weerstand oproept, waar komt dat door en hoe kan dit voorkomen worden.
- Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de koppeling tussen onderdeel A en de bodemeisen en veiligheidsafspraken niet altijd consistent is. Daarom bekijken op dit moment twee studenten de patronen in het gebruik van bodemeisen en veiligheidsafspraken. Deze bevindingen worden meegenomen door de bovengenoemde werkgroep.
- Op termijn – na enige ervaring met de HAVIK en de aanbevelingen vanuit de werkgroep – zou nogmaals de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van onderdeel A en B onderzocht kunnen worden, waarbij niet alleen gekeken wordt naar het percentage overeenstemming, maar ook een strengere maat (zoals de ICC) berekend wordt.
- Aangezien de HAVIK een hulpmiddel is in werk van een gezinsmanager, is het belangrijk om te onderzoeken hoe deze ondersteunende functie van het instrument verstevigd kan worden. In fase 2 'ondersteunen en volgen' van het veranderingsproces van het gezin, blijkt minder aandacht te zijn voor de actuele veiligheid dan in de analysefase. Vervolgonderzoek kan zich richten op hoe de focus op actuele veiligheid en het gebruik van de HAVIK bij gezinnen in fase 2 versterkt kan worden. Het bespreken van gezinnen in casuïstiek in fase 2 gebeurt weinig omdat er geen of minder vaak een kernbesluit genomen hoeft te worden, hierdoor wordt de HAVIK in deze fase minder door het team besproken, terwijl er uit de interviews blijkt dat de aandacht voor de HAVIK dan juist verzwakt.
- Zeer relevant is het om de ervaringen en wensen van gezinnen met de HAVIK te onderzoeken. Uit de interviews blijkt dat op verschillende manieren de HAVIK besproken en op verschillende momenten gedeeld wordt. Het gevaar bestaat dat de HAVIK alleen bij vaste momenten gebeurt besproken en gedeeld wordt, zoals bij het verstrekken van het gezinsplan voor en na het vaststellen, op het moment van een VTO of verzoekschrift of bij borging. De uitleg die gezinsmanagers aan het gezin geven over de veiligheidsinschatting met de HAVIK kan ook anders of beter, omdat het instrument soms weerstand oproept bij gezinnen.

Literatuur

Dinkgreve, M., Forrer, M., Martijn, A., & Timmermans, J. (2018). HAVIK. Amsterdam: Jeugdbescherming Regio Amsterdam.

Meijs, S. (2019). Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van een instrument voor handelingsgerichte actuele veiligheidinschatting van het kind (HAVIK) binnen de jeugdbescherming. Scriptie Forensische orthopedagogiek. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Timmermans, J., Dinkgreve, M., & Forrer, M. (2019). E-learning Actuele veiligheid. HAVIK. Amsterdam: Jeugdbescherming Regio Amsterdam.

Vial, A., van der Put, C., Assink, M., & Stams, G. J. (2018). De doorontwikkeling van de ARIJ-veiligheidstaxatie: Onderzoek naar de inhoudsvaliditeit en bruikbaarheid. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Vogtländer, L., & Arum, S. V. (2016). Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg. *GGD GHOR Nederland*.

Bijlage I: HAVIK

Betreft gezin:
Betreft kind(eren):
Ingevuld door:
Datum bespreking met het gezin:

Omcirkel het itemnummer als er in de huidige situatie sprake is van (*een vermoeden van*):

1. psychi(atri)sche problematiek en/of een licht verstandelijke beperking bij een of meerdere opvoeders. *Denk hierbij onder meer aan (symptomen van) angst, depressie, psychose, suicidaliteit, trauma, verslaving, radicalisering en persoonlijkheidsproblematiek.*
2. stress bij een of meer opvoeders en/of problemen in het gezin, waaronder schulden en huisvestingsproblemen.
3. verbaal en/of fysiek huiselijk geweld in het gezin.
4. fysieke mishandeling van het kind.
5. psychische mishandeling van het kind.
Denk aan afwijzen, negeren, vernederen, pesten, schelden, bedreigen en kleineren.
6. fysieke, pedagogische, educatieve en/of emotionele verwaarlozing van het kind.
Denk ook aan onvoldoende structuur en grenzen, ontbreken van ondersteuning voor schoolgang, weinig aandacht, ongezonde voeding en het weigeren van noodzakelijke medische of psychische zorg van het kind.
7. één of meer opvoeders die emotioneel en/of fysiek onvoldoende beschikbaar zijn.
8. seksueel misbruik van het kind incl. loverboyproblematiek en mensenhandel.
Denk aan zowel meisjes- als jongensslachtoffers.
9. psychi(atri)sche problematiek, licht verstandelijke beperking en/of gedragsproblematiek bij het kind, waaronder schoolverzuim, problematisch middelengebruik, radicalisering en/of criminaliteit.
10. criminaliteit binnen het gezin.
11. ontvoering en/of eerge relateerd geweld in het gezin of de familie.

Beschrijf hier max. 3 bodemeisen die je met het gezin bespreekt op basis van de omcirkelde items:

Beschrijf hier de veiligheidsafspraken die je met het gezin maakt om bovenstaande bodemeisen te bereiken, waardoor, als ze worden uitgevoerd, de actuele veiligheid minimaal een 6 wordt:

Beschrijf hier wat je met het gezin hebt afgesproken als het niet lukt de veiligheidsafspraken na te komen: